

Hiumaa kalanduspiirkonna arengustrateegia 2009-2015

**Kärdla
2009**

Sisukord

1. SISSEJUHATUS	4
2. ÜLDINE OSA	5
2.1. STRATEEGIA ETTEVALMISTUSETAPI KOKKUVÕTE JA TEHTUD UURINGUTE LOETELU.....	5
2.2. SEOSSED ARENGUKAVADE JA STRATEEGIATEGA.....	6
3. HETKEOLUKORRA ANALÜÜS	8
3.1. PIIRKONNA KALANDUSVALDKONNA HETKEOLUKORRA ANALÜÜSI KOKKUVÕTE	8
3.1.1. Kalavarud ja kalapüük	8
3.1.2. Kutselised kalurid ja nende majanduslik olukord.....	9
3.1.3. Kalasadamad ja lossimiskohad	10
3.2. SWOT-ANALÜÜS.....	12
3.2.1. Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	12
3.2.2. Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine.....	16
3.2.3. Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaslustamine.....	19
Võimalused kalandusega seotud turismi arendamiseks.....	20
3.2.4. Tegevuste mitmekesistamine	22
3.2.5. Koolitustegevus.....	24
4. ARENGU VISIOON JA EESMÄRGID	28
4.1. VISIOON JA EESMÄRGID 2015.....	28
4.2. MISSIOON	28
4.3. VÄÄRTUSED.....	28
4.4. ÜLDISED EESMÄRGID	28
4.5. EESMÄRGID TEGEVUSSUUNDADE LÕIKES.....	29
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	29
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine.....	29
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaslustamine.....	29
Tegevuste mitmekesistamine	30
Koolitustegevus.....	30
5. STRATEEGIA TEGEVUSSUUNAD	30
5.1. STRATEEGIA RAAMES ELLUVIIDAVATE TEGEVUSSUUNDADE RAKENDAMISE PÕHJENDUS JA TÄPSEM KIRJELDUS.....	30
5.1.1. Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	30
MTÜ Hiiumaa vetelpääste Kärkla sadam	31
Hiessaare sadam.....	31
Suursadam.....	32
Salinõmme sadam.....	32
Orjaku sadam	33
Sõru sadam.....	33
Kõrgessaare sadam.....	34
Kärkla sadam	34
Ristna lõunasadam	35
Haldi sadam.....	35
Tärkma sadam	35
Roograhu sadam.....	36
Tegevussuuna täpsem kirjeldus.....	37
5.1.2. Kalandustoodete töötlemine ja turustamine	38
5.1.3. Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannaküla taaslustamine	39
5.1.4. Tegevuste mitmekesistamine	40
5.1.5. Koolitustegevus.....	41

5.2. STRATEEGIA RAAMES ELLUVIIDAVATE TEGEVUSSUUNDADE OMAVAHELISED SEOSSED	43
5.3. PROJEKTITOETUSE TAOTLUSTE HINDAMISE JA PROJEKTIDE PAREMUSJÄRJESTUSE MOODUSTAMISE KORD	45
5.4. HINDAMISKRITEERIUMID IGA VALITUD STRATEEGIA TEGEVUSSUUNA KOHTA	47
5.4.1. KALASADAMATE JA LOSSIMISKOHTADE UUENDAMINE	47
5.4.2. KALANDUSTOODETE TÖÖTLEMINE JA OTSETURUSTAMINE	47
5.4.3. KALANDUSEGA SEOTUD TURISMI ARENDAMINE JA RANNAKÜLADE TAASELUSTAMINE	48
5.4.4. TEGEVUSTE MITMEKESISTAMINE	48
5.4.5. KOOLITUSTEGEVUS	49
6. FINANTSPLAAN	49
6.1. STRATEEGIA TEGEVUSSUUNAD KUNI AASTANI 2015	49
7.3. LISAMATERJAL	51
7.3.2. <i>Kasutatud materjalid</i>	51

1. Sissejuhatus

Kalanduspiirkondade säästva arengu meede on välja töötatud aitamaks kalandussektoris toimunud muudatuste tõttu sotsiaalmajanduslikesse raskustesse sattunud piirkondades tegutsevaid kalureid ja kalandussektori ettevõtteid.

Kala madal kokkuostuhind, vähenevad püügikogused ja kasvavad kalapüügiga seotud kulud iseloomustavad kalanduse hetkeseisu Eestis ja Hiiumaal.

Kalasadamate arendamise ning kalandustoodete töötlemise ja otseturustamise toetamise kõrval on strateegia oluliseks eesmärgiks luua eeldused rannakalurite toimetulekuks oma kodukohas ja toetada neid tegevusi, mida kalur või kalandussektoris hõivatud töötaja võiks või tahaks teha kalapüügi ja töötlemise kõrval või asemel. Mitmekesine majandustegevus aitab hajutada ettevõtlusega seotud riske, annab lississetulekut ja mõnel juhul võib seniseid tulullikaid täielikult asendada.

Kalanduspiirkonna arengukava koostamise käigus toimus viis strateegia koosolekut, viis koolitust, osaleti Põllumajandusministeeriumi poolt korraldatud koolitustel ja teabepäevadel, viidi läbi Hiiumaa rannakalurite küsitlus ja Hiiumaa sadamate uuring, toimus neli õppereisi.

Kalanduspiirkonna arengustrateegia koostamine on aidanud Hiiumaa rannakaluritel põhjalikult läbi mõelda piirkonna arendamisega seotud tegevused. Strateegia koostamise käigus analüüsiti praegust olukorda ja püstitati eesmärgid.

MTÜ Hiiukala rakendab oma strateegia eesmärkide saavutamiseks kõiki viit tegevussuunda:

- ✓ Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine
- ✓ Kalandustoodete töötlemine ja turustamine
- ✓ Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine
- ✓ Tegevuste mitmekesistamine
- ✓ Koolitustegevus

Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia on heaks kiidetud mittetulundusühingu Hiiukala üldkoosolekul 5. novembril 2009.

2. Üldine osa

2.1. *Strateegia ettevalmistusetapi kokkuvõte ja tehtud uuringute loetelu*

Strateegia ettevalmistusetapi alguseks võib lugeda MTÜ Hiiukala asutamist 6. juunil 2008. aastal. Asutajaid oli 41. Seejärel pandi kokku strateegia koostamise tegevuskava, mille kinnitas üldkoosolek 15. juulil samal aastal.

Strateegia koostamise ja selle rakendamise ettevalmistamisega seotud tegevused võib jagada neljaks:

1) **Strateegiakoosolekute** ülesanne oli info kogumine ja jagamine. Kõikidel koosolekutel käsitleti tegevussuundade rakendamise tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte. Ühtlasi jagati teavet “Kalanduspiirkondade säästva arengu” meetme olemuse ja võimaluste kohta. Koosolekutel osalesid Sihtasutuse Tuuru konsultandid Matti Lüsi ja Aivi Telvik.

Strateegiakoosolekud viidi läbi piirkondlikul põhimõttel, kõigis omavalitsustes:

- ✓ Kärda linnas 19. detsembril 2008, 15 osavõtjat
- ✓ Pühalepa vallas Soeras 16. jaanuaril 2009, 19 osavõtjat
- ✓ Käina vallas Käinas 6. veebruaril 2009, 25 osavõtjat
- ✓ Kõrgessaare vallas Laukal 20. veebruaril 2009, 22 osavõtjat
- ✓ Emmaste vallas Sõrul 27. veebruaril 2009, 19 osavõtjat

2) **Koolitused**, mis keskendusid strateegia tegevussuundadele, et täiendada tegevusgrupi liikmete teadmisi nendes valdkondades ja avardada silmaringi. Toimus viis koolitust:

- ✓ Ühistegevus 13.-14. veebruaril 2009. Koolitajad Aivi Telvik ja Viktor Rõbtšenko SA Tuurust (7 osavõtjat)
- ✓ Sadamate arendamine 12. märtsil 2009. Koolitajad Jüri Lauter Veterinaar- ja Toiduametist ja Jaak Reinmets Eesti Väikesadamate Liidust (30 osavõtjat). Koolituse programmi kuulus muuhulgas arendatavate Hiiumaa kalasadamate nimekirja ning sadamate SWOT-analüüsi koostamine.
- ✓ Turism 14. aprillil 2009. Koolitaja Sirje Kuusik SA Eesti Maaturismist (11 osavõtjat).
- ✓ Turundus 23.-24. aprillil 2009. Koolitaja Priit Tannik Mainori Kõrgkoolist (18 osavõtjat)
- ✓ Kala töötlemine 7. mail 2009. Koolitajad Margus Frey Veterinaar- ja Toiduametist ning Loreida Timberg Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia Arenduskeskusest. (15 osavõtjat)

Lisaks eelpool nimetatud koolitustele osalesid tegevusgrupi liikmed Põllumajandusministeeriumi korraldatud strateegia koostamise protsessi toetavatel koolitustel ja SA Tuuru mittetulundusühinguid käsitlevatel koolitustel.

Samuti korraldati kaks infopäeva EKF meedet 1.4 “Väikesemahuline rannapiik” tutvustav

(14 osavõtjat, esineja Piret Ilves PRIA kalandustoetuste büroost) ning meresõidu ohutust, reegleid ja merenduspoliitikat tutvustav (24 osavõtjat, esinejad Veeteede Ametist ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist).

3) Viidi läbi **uuringud** strateegia koostamise tarvis lähte- ja taustamaterjali kogumise eesmärgil. Kokku tehti kolm uuringut:

- ✓ Küsitlus MTÜ Hiiukala liikmetele. Koostaja SA Tuuru.
- ✓ Ülevaade Hiiumaa sadamatest ja lautrikohtadest. Koostaja Kati Kuk (OÜ Navigare), kokku on kirjeldatud Hiiumaa 31 sadamat ja 36 lautrikohta. Vt Lisa nr 7.3.4.
- ✓ Hiiumaa kutseliste kalurite küsitlus, mille viis läbi Lauri Lauter. Küsitluslehed saadeti 160 Hiiumaa kutselisele kalurile ning vastuseid laekus 75. Lõppraport vt Lisa nr 7.3.3.

4) **Õppereisid**. Strateegia koostamise ajal korraldati tegevusgrupi liikmetele neli õppereisi:

- ✓ Soome Helsingi Paadimessile 12. veebruaril 2009. (10 osavõtjat). Koguti ideid tegevuste mitmekesistamiseks ja sadamate ning turismi arendamiseks.
- ✓ Rootsi Ölandi saarele ja Karlskronasse 30. aprill – 5. mai 2009. (15 osavõtjat). Tutvuti kohaliku kalatöötlemise, ühistegevuse, sadamate ja turismiga.
- ✓ Prantsusmaale Groix saarele 18.-24. augustil 2009. (2 osavõtjat). Tutvuti kohalike kalanduse probleemide, turismi arendamise ja suurürituste korraldamisega.
- ✓ Soome Turu saarestikku 1.-3. oktoobril 2009. (20 osavõtjat). Loodi kontakte kohalike kalastuspiirkondadega, tutvuti koolitusvõimaluste ning vesiviljeluse ja kalatöötlemisega.

Ettevalmistavale etapile järgnes info korrastamine, selle analüüs, strateegia teksti vormistamine ning toimetamine. Kogu strateegia vältel kaasati eksperte MTÜ Hiiumaa Turismiliidust ja SA Tuurust.

2.2. Seosed arengukavade ja strateegiatega

Majandustegevuse iseloomust lähtuvalt eristuvad rannakalurid ja kalapüüjiga tegelevad ettevõtted teistest ettevõtetest. Piirkondlike ja kohalike arengukavade koostamisel arvestatakse erinevate Euroopa Liidu toetusvõimalustega. Kalandus, mida reguleerib Euroopa Liidus ühtne kalanduspoliitika, moodustab iseseisva, selgelt reguleeritud majandusvaldkonna. Niisugune eristumine on omakorda kaasa toonud situatsiooni, kus kalandusvaldkonna ettevõtted ei ole üldjuhul abikõlblikud teiste arengukavade (Maaelu Arengukava 2007 – 2013, Inimressursi arendamise rakenduskava, Elukeskkonna arendamise rakenduskava, Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava) raames kavandatud meetmetest.

“Ülevaade kehtivatest Hiiu maakonna eri tasandite arengudokumentidest ja kavadest” koostamise käigus vaadati läbi kõik rakenduskavade eelnõud; riiklikud, maakonna, Hiiumaa omavalitsuste ja külade arengukavad. Kui jätta kõrvale “Euroopa Kalandusfondi rakenduskava 2007 – 2013”, siis otseselt kalanduse toetuseks mõeldud tegevused muudes arengukavades praktiliselt puuduvad. Samas on kavandatud ja praeguseks juba ellu viidud

suur hulk tegevusi, mis olid suunatud keskkonnakaitse, turismi ja puhkemajanduse arengule ning samas toetasid rannakalandust kaudselt (näiteks väikesadamate ja lautrikotade arendamine mereliste tegevustega seotud harrastuste ja turismi arendamise kontekstis).

Üleriigilised ettevõtluse arengule suunatud meetmed aitavad üldist majanduskeskkonna arengut suunates kaasa Hiiumaa kalanduspiirkonna üldiste eesmärkide saavutamisele, kuid ei toeta rahaliselt käesolevas strateegias toodud eesmärkide täitmist.

Hiiumaa kohta koostatud arengukavad ja strateegiad taotlevad ühte üldist eesmärki: Hiiumaa kogukonna jätkusuutlikkus, kõrgem elukvaliteet ja parem majanduslik toimetulek.

Hiiumaa omavalitsused on oma arengukavades kinnitanud valmisolekut toetada rannakalanduse ja sellega seotud infrastruktuuri arendamist. Kõik Hiiumaa omavalitsused osalevad reeglina vähemalt ühe avalikult kasutatava sadama arendamisel, sealjuures arvestatakse rannakalurite vajaduste ja huvidega: Emmaste vald – Sõru sadam, Kõrgessaare vald – Kõrgessaare sadam, Käina vald – Orjaku sadam, Kärdla linn – Kärdla sadam, Pühalepa vald – Suursadam. Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia loob eeldused sadamate kalandusega seotud osade väljaarendamiseks vastavalt rannakalurite vajadustele. Ilma toetusteta ei jätku Hiiumaa omavalitsustel suutlikkust arendustegevuseks rannakalurite vajadustele vastavas ulatuses.

Riigimetsa Majandamise Keskus on puhkealade arendamise raames parandanud juurdepääsu merele. Siinkohal võib näiteks tuua Tõrvanina puhkeala ja lautrikoha, Lõimastu puhkeala ja lautrikoha jpt.

Hiiumaa omavalitsused osalevad aktiivselt puhkemajanduse ja turismi arengule suunatud projektide algatamisel ja elluviimisel. Näiteks LIFE projekti raames rajati Kõpus Kõrgessaare valla aktiivsel osalemisel avalike lautri- ja nendega seotud puhkekohtade võrgustik. Hiiumaa omavalitsuste infrastruktuuri ja puhkemajanduse arengule suunatud projektid aitavad kaasa Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia eesmärkide saavutamisele.

Hiiumaa integreeritud arengustrateegia 2008-2013 arvestab Euroopa Liidu kalanduspoliitika lähtekohtadega. Näiteks toetab MTÜ Hiidlaste Koostöökogu strateegia Meede 5 “Kohaturunduse toetus” Hiiumaale iseloomuliku pärandkultuuri objektide taastamist ja tutvustamist. Samuti ei välista MTÜ Hiidlaste Koostöökogu strateegia taotlejana kalandusega seotud mittetulundusühinguid ja ettevõtjaid. Samas toetatakse eelistatult neid taotlejaid, kelle projektidele ei ole võimalik või otstarbekas taotleda toetust teistest toetusprogrammidest (üks taotluste hindamise põhikriteeriume). Sellest põhimõttest lähtuvalt Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia ja MTÜ Hiidlaste Koostöökogu strateegia meetmed ei kattu, vaid nad täiendavad teineteist.

Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia on kõige tihedamini seotud **Hiiumaa turismi arengukavaga**. Strateegia toetab Hiiumaa turismi arengukava visiooni ja eesmärkide elluviimist. Hiiumaa turismi arengukava pakub erinevaid ideid rannaküladega seotud traditsioonide taaselustamiseks (kalapüük koos kutselise kaluriga) või matkimiseks (hülgejahi matkimine jääl). Samuti on Hiiumaale iseloomulikud rannaeluga seotud sakraal- ja rannaehitised (laevahukukabelid, Sõru lautrikaevud, võrgu- ja mörrakuurid, kõrtsid ja kalurionnid laidudel). Hiiumaa turismi arengukava tegevuskava ei ole kaetud

finantsvahenditega. Tegemist on ennekõike soovitusliku, ideid ja arengusuundi tutvustava dokumendiga, mitte range kavaga. Turismialase arendustegevuse finantseerimiseks on kavas kaasata ettevõtjate, omavalitsuste ning sealhulgas EL tõukefondide, Maaelu Arengukava ja EKF rakenduskava vahendeid.

Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia koostamisel lähtuti muuhulgas **Väinamere jätkusuutliku kalanduse arengukavas** toodud tegevustest ja põhiseisukohtadest. Nimetatud arengukava on oma iseloomult soovituslik ja finantsvahenditega katmata. Hiiumaa kalanduspiirkonna strateegia toetab Väinamere kalanduse arengukava tegevuste elluviimist.

3. Hetkeolukorra analüüs

3.1. Piirkonna kalandusvaldkonna hetkeolukorra analüüsi kokkuvõte

3.1.1. Kalavarud ja kalapüük

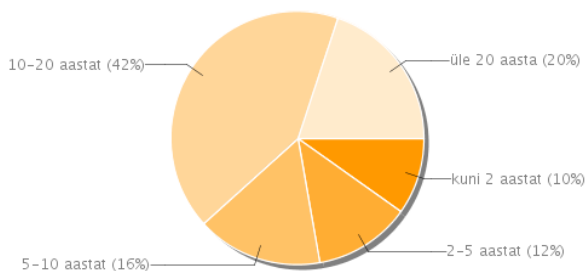
Hiiumaa rannikumere võib jagada kolmeks: suhteliselt suletud riimveeline Väinameri, avatud põhjarannik ning liivane ja madal Mardihansu laht.

Hiiumaa kutselised kalurid eristavad seitset püügipiirkonda: Kärddla – Hausma – Hiessaare (15%), Suursadama – Hellamaa (13%), Salinõmme – Sarve – Vahtrepa (8%), Käina – Orjaku – Kassari, Emmaste – Haldi, Kõrgessaare – Kõpu ja Lehtma – Tahkuna. (Lauter 2009: 11).

Hiiumaa kalurite kasutuses olevatest kalapaatidest 56% on pikkusega kuni 4,5 meetrit, 36% pikkus jääb vahemikku 4,5-9 meetrit ning 8% alustest on 9-meetrised või pikemad. Hiiumaa rannakalurid on paate asendatud enam-vähem ühtlases tempos.

Paatide vanuselist jaotust iseloomustab joonis 1. Vanemad on ennekõike pikemad paadid.¹ (Lauter 2009: 15).

joonis 1. Kalurite kasutuses olevate paatide/aluste vanus.

Väinameres on viimastel aastatel väljapüük oluliselt vähenenud (Saat 2007). Samasugust trendi kinnitavad kalurid.

Oluliselt on suurenenud kormoranide (Lilleleht 2008) ja hüljeste arvukus (Vetemaa 2006)

¹ Fakt, mis toetab väidet, et rannakalandus on muutunud mobiilsemaks.

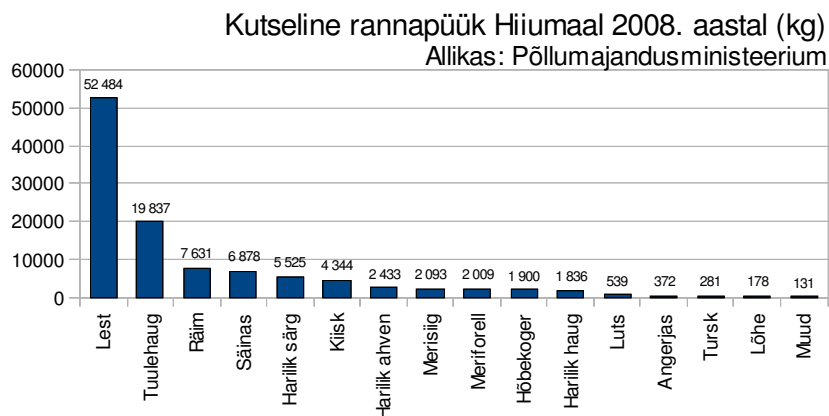

võrreldes 20. sajandi kaheksakümnendate aastate algusega, mil hüljeste arvukus oli suurimas madalseisus ja kormoranid polnud oma praegust arvukust veel saavutanud.

Põllumajandusministeeriumi andmetel oli 2008. aastal Hiiu maakonnas põhilisteks rannakalurite poolt püütavateks kalaliikideks lest, tuulehaug ja räim, vt joonis 3.

Joonis 2.

Kokkuvõttes on kalavarude seis halb. Välja arvatud mõne liigi, näiteks lesta osas. Kalavarude madalseis on kestnud ja süvenenud hoolimata asjaolust, et rannakalurite püügivõimalusi on varasemate aastatega võrreldes oluliselt piiratud.

3.1.2. Kutselised kalurid ja nende majanduslik olukord

2005. aastal tegutses Hiiumaal 164 kutselist kalurit (Riisalu 2005). Põllumajandusministeeriumi andmetel tegutseb käesoleval ajal Hiiumaal 160 kutselist kalurit. Kutseliste kalurite arvu võib pidada suhteliselt stabiilseks.

Hiiumaa kutseliste rannakalurite vanuselises jaotuses on esindatud kõik eagrupid, mõnevõrra madalam on nooremate rannakalurite osakaal. Rannakalurite keskmiseks vanuseks on 47,6 aastat (Lauter 2009: 9). Neist 25% on pidanud kutselise kaluri ametit üle 20 aasta, 39% kaluristaaž on vahemikus 10 – 20 aastat, 15% kaluristaaž on 5 – 10 aastat ja 16% on olnud kalurid vähem kui 5 aastat. Keskmine kaluristaaž on 16,7 aastat. Sealjuures peab end kutseliseks kaluriks ainult 42% Hiiumaa rannakaluritest (sealsamas lk 12).

65% Hiiumaa kutselistest rannakaluritest on kesk- või keskeriharidusega. Põhiharidusega kutseliste kalurite osakaal on 27% ja kõrgharidusega kutselisi kalureid on 8% (Lauter 2009: 10).

Hiiumaa rannakalurid on erialase ettevalmistusega. Neist 49% on erialase haridusega ja nad kõik vastavad rannakaluri II kategooria kutsenõuetele ning 79% rannakaluritest on rannakalandusega tegelenud viis või enam aastat (Lauter 2009: 12).

Rein Riisalu 2005. aastal läbiviidud uuring toob esile rannakalurite suhteliselt suure arvu võrreldes Soome ja Rootsiga ning rõhutab, et sissetuleku üldist taset arvestades peaks rannakalurite arv olema oluliselt väiksem. Samas tingib erinevuse ka kutseliste ja harrastuskalurite erinev määratlus. Koos sissetulekute ja tööviljakuse kasvuga on oluliselt

suurenenud Eesti elanike sissetulekud, samas kui kala kokkuostuhind ja kalurite sissetulekud on jäänud samale tasemele (Riisalu 2005).

Soome, Rootsi ja Taani saarte ettevõtlust iseloomustab mitmekesine sissetulekute baas. On tavaline, et rannakalandus moodustab ainult väikese osa kaluri sissetulekust. Täiendavat sissetulekut teenitakse avalikus sektoris töötades, turismiteenuseid pakkudes või käsitöö- ja tööstustooteid valmistades/pakkudes. Just niisuguse mitmekesise majandusmudeli teadlik juurutamine tagab rannakalanduse ja Hiiumaa rannakülade jätkusuutlikkuse.

Kalapüügi kõrval saadakse põhiosa sissetulekust palgatööst (47%), pensionist (22%), põllumajandusest (11%) ja muust majandustegevusest (20%) (Lauter 2009: 13). Ainult 7%-le kutselistest kaluritest moodustab kalapüügist saadav tulu olulise osa sissetulekust ehk enam kui 30%. 71% Hiiumaa kutseliste kalurite jaoks jääb kalapüügist saadav tulu alla 10% nende kogusissetulekust. Koostöös teiste kaluritega tegutseb 57% kutselistest kaluritest (sealsamas, lk 14).

49% Hiiumaa kutselistest kaluritest kuulub mõnda kalanduse või ettevõtlusega seotud organisatsiooni. Suurimateks Hiiumaa kutselisi kalureid ühendavateks organisatsioonideks on MTÜ Hiiukala ja MTÜ Hiiumaa Kutseliste Kalurite Ühing (Lauter 2009: 15).

3.1.3. Kalasadamad ja lossimiskohad

Hiiumaa kutselised rannakalurid kasutavad kokku 40 erinevat sadamat või lautrikohta. Neist olulisemad on Kärddla (kasutab 9,6% rannakaluritest), Orjaku (6,9%), Suursadam (6,2%), Kõrgessaare (5,5%), Haldi (4,8%), Lehtma (4,8%), Kaleste (4,1%), Hiiessaare (4,1%), Mudaste (3,4%), Salinõmme (3,4%), Luidja (3,4%), Kalana (3,4%), Puulau (2,7%), Sõru (2,7%), Värssu (2,7%), Kassari (2,7%), Paope (2,7%) ja Kõpu (2,7%), (Lauter 2009: 16).

Täna kasutusel olevate sadamate võrgustiku kujunemise rajatähiseks on eelmise sajandi viiekümnendad aastad. Igal kalurikolhoosil olid oma kalasadamad ja sinna juurde kuuluv infrastruktuur (sadam, kalavastuvõtupunkt, kalurite ja sadamatöötajate olmeruumid, paatide- ja püüniste remondi-/hoiuruumid). Selle perioodi iseloomulikumaks (ja kõige paremini säilinud) näiteks Hiiumaal on Haldi sadam ja kalavastuvõtupunkt.

70ndatel aastatel vähenes rannakalanduse roll, majandustegevus keskendus põhiliselt avamere- ja ookeanipüügile. Koos sellega vähenesid investeeringud väikesadamate arendamiseks. Enamasti jäi väikesadamate arendamise eest seismine kohaliku brigaadi ülesandeks. Arendustegevuse põhiraskus oli suunatud väikesadamate funktsionaalsuse säilitamisele (vesiehitiste rekonstrueerimine, hoonete remont), samal ajal suurenes sadamate puhkemajanduslik tähtsus.

Väikesadamate arengus toimus 1970ndate aastate lõpus oluline nihe. Hiiumaal ehitati välja mitmeid Väinamerele avanevaid puhkeotstarbelisi väikesadamaid nagu Salinõmme ja Orjaku.

Rannakalanduse roll ja tähtsus taastusid Eesti iseseisvumisaja alguses, mil rannikumere rikkalikud kalavarud aitasid parandada paljude hiidlaste elujärge ning koguda algkapitali ettevõtlusega tegelemiseks (enamasti kinnisvaraäri). Omandivormi vahetus tõi kaasa täiendava investeerimisvajaduse. Soetati uued paadid, mootorid ja asendati juba amortiseerunud püügivahendid. Samas jäid investeeringud väikesadamate arendamisele

suhteliselt tagasihoidlikeks (erandiks on Sõru ja Orjaku sadamad).

Viimasel aastakümnel on rannakalandus muutunud järjest mobiilsemaks. On üsna tavaline, et rannakalur paigutab oma püügivahendid erineval ajal erinevatesse püügipiirkondadesse. Püsiva sadama ja püügipiirkonna asemel kasutatakse auto järel paadikäruks asuvat paati – kalasadama tähtsus kalapüügis lossimiskohana on järjest vähenenud, samas on kasvanud vajadus piirkondlike teenuste (jää saamise võimalus, kala külmutus- ja säilitusruumid, paatide, mootorite ja püügivahendite hoolduse, remondi ja hoiuga seotud teenused lähipiirkonnas) järele. Püügi mobiilsuse suurenemine on kaasa toonud väikeste, kergesti ligipääsetavate lautrikohtade tähtsuse kasvu.

Praeguseks on sadamad, hoolimata väikesemahulistest hooldus- ja rekonstrueerimistöödest, jätkuvalt enam-vähem samal tehnilisel tasemel, kui nad olid seda 20 aastat tagasi. Sadamates puuduvad teenused, mis aitaksid kaasa kalasaagi paremale säilimisele (jäämasinad ja jahutusseadmed), võimalused kalapaatide ja püügivahendite remondiks, hoolduseks ja hoidmiseks.

Rannakalanduse tugiteenuste väljaarendamine sadamate võrgustikuna tagab teenuste ühtlase, majanduslikult otstarbeka kättesaadavuse ja rannakalanduse jätkusuutliku arengu.

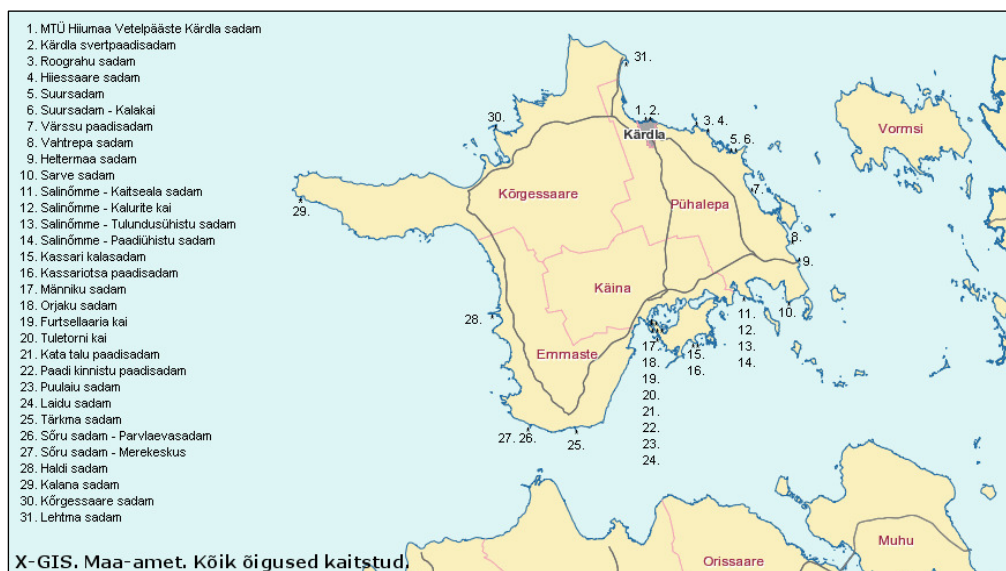
3.2. SWOT-analüüs

SWOT-analüüsid, mis käsitlevad tänaseid saavutusi, probleeme, võimalusi ja ohte, on koostatud eraldi iga strateegia tegevussuuna kohta.

3.2.1. Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Hiiumaa rannakalureid iseloomustab koostöö, sadamate ühise kasutamise ja korrastamise traditsioon. 78% eelküsitlesele vastanutest märkis, et nad osalevad ühistes tegevustes, sealjuures märgitakse kõige rohkem sadamate ühist korrastamist (MTÜ Hiiukala liikmete küsitlus, 2008).

Joonis 3. Hiiumaa sadamad

Hiiumaal on 24 sadamakohta (31 sadamat, arvestades samas asukohas paiknevaid iseseisvaid sadamaosi) ja 36 enamkasutatavat lautrikohta. Ajalooliselt kuulus iga rannaküla juurde oma lautrikoht või -kohad. Hiljem kujunesid välja suuremad majanduslikku või sõjalist tähtsust omavad sadamad Suursadam, Vahtrepa, Suuremõisa, Puulau, Orjaku, Sõru, Kõrgessaare, Kärkla, Lehtma, mille tähtsus ja roll muutus koos ajaga. Vanimad Hiiumaa sadamad töötavad alates 16. sajandist.

Hiiumaa sadamaid iseloomustab hea juurdepääs. Üldkasutatavatel teedelt, sh. avaliku kasutusega erateedelt, pääseb 61% uuringuga hõlmatud sadamasse. Ülejäänud sadamatesse pääseb mööda erateid, mille pikkus varieerub 40 meetrist ühe kilomeetrini. (Kukk 2009: 119). Kuigi 2/3 lautrikohtadele pääseb juurde vaid erateid kasutades, hinnati ainult kolme lautrikoha juurdepääs mitterahuldavaks (sealsamas, lk 147).

Elektrivarustus või selle kättesaadavus on olemas 28 sadamas, neist 12 sadamas on võimalus

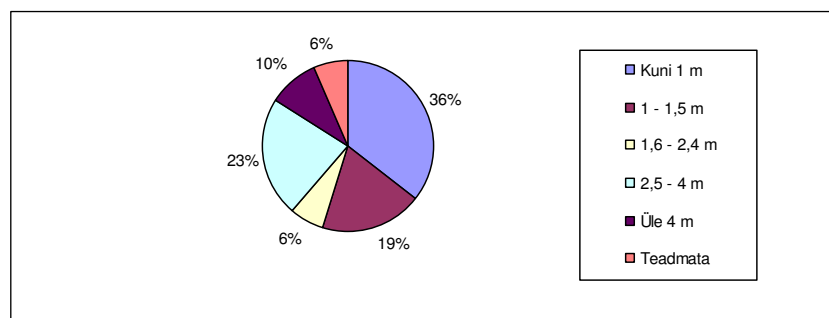

kasutada kaldavoolu. Elektrivarustus puudub täielikult kolmes sadamas, neist kaks sadamat on alles ehitusjärgus. (Kukk 2009: 127). Joogivesi on olemas 19 sadamas, 3 sadamas on joogivesi kättesaadav vahetus naabruses, 7 sadamas joogivett ei ole ja 2 sadama kohta andmed puuduvad (sealsamas, lk 127). Elekter ja joogivesi on olemas kolmes laurikohas (sealsamas, lk 147).

Kalasadamate jätkusuutlikkust ohustavad osalisel või täielikult lagununud või muidu halvas seisukorras olevad vesiehitised. Seni on vesiehitisi püütud hoida toimivatena väikeses mahus tehtavate regulaarsete hooldus- ja remonttöödega, mis pikemas perspektiivis ei taga sadama jätkusuutlikkust. Kaide seisukorda pidas heaks 19% sadamaomanikest. (Kukk 2009: 124).

Hiiumaa sadamaid iseloomustab suhteliselt väike territoorium. 2/3 sadamate üldarvust on sadama territoorium väiksem kui 1 hektar, sealjuures on sadamaterritoorium 13 sadamas väiksem kui 0,5 hektarit. (Kukk 2009: 117). Väike sadama territoorium seab piirangud teenuste väljaarendamiseks sadamates. Sadamate territooriumide laiendamine seal, kus see on vajalik sadamateenuste väljaarendamiseks, on vältimatu. Heaks näiteks on Käina valla Orjaku sadama tööstusala, millega laiendatakse oluliselt sadama võimalusi vajalike sadamateenuste väljaarendamiseks.

Hiiumaa sadamaid iseloomustab madal süvis ja veelgi madalam faarvaater, erandiks on Kalana sadam. Sadamate faarvaatrite jaotust süvise järgi iseloomustab joonis 5.

Joonis 4. Hiiumaa sadamate jaotus vastavalt maksimaalsele süvisele faarvaatris

Veeseisu muutumist arvestades sobib suurematele kalapaatidele kasutamiseks peaaegu kolmandik Hiiumaa sadamatest. (Kukk 2009: 118).

Kala lossimiseks vajalikud seadmed või tehnilised võimalused on olemas Lehtma ja Suursadama sadamates. Kahes, Sõru ja Heltermaa, parvlaevasadamas pole kala lossimine võimalik. Ülejäänud sadamates (77% kõigist sadamatest) lossitakse kala käsitsi (Kukk 2009: 124).

Kala jahutamise, külmutamise ja töötlemise võimalused Hiiumaal on olemas ainult ühes sadamas – Suursadamas. Teistes Hiiumaa sadamates puuduvad selleks vajalikud hooned ja rajatised (Kukk 2009: 125). Kala hulgemüük toimub Lehtma, Suursadama ning vajadusel Vahtrepa ja Salinõmme sadamates. Kala müük paadist ostjale toimub üheksas sadamas, samas puudub kala müügi võimalus 16 sadamas, mis moodustab 52% sadamate üldarvust

(sealsamas, lk 125).

Kalavarude efektiivsema kasutuse ja püütud kala väärindamise seisukohalt on oluline luua tingimused tugisadamates kala vastuvõtuks, jahutamiseks, külmutamiseks ja piisava püügimahu olemasolu korral ka töötlemiseks vajalike hoonete ja rajatiste ehitamine. Samuti on vajalik luua esmased tingimused püütud kala turustamiseks kõigis Hiiumaa sadamates, kus see on võimalik ja vähegi otstarbekas.

Hiiumaa kalasadamates puuduvad reeglina hooned ja rajatised paatide ja püüniste remontimiseks ja hoidmiseks või on nende seisukord väga halb. Ruumid püügivarustuse hoidmiseks ja hooldamiseks on olemas 13 sadamas (45%), sealjuures pooltes ei vasta nende suurus ja seisund tegelikele vajadustele. Ruumid püüniste hoidmiseks ja hooldamiseks puuduvad 16 sadamas (52%). Paatide remondi ja hooldamise võimalused on olemas ainult neljas sadamas ja puuduvad täielikult 17 sadamas. Sisetingimustes saab väiksemaid, alla 10 meetriseid aluseid hoida ainult kuues sadamas. (Kukk 2009: 125).

Jäätmete nõuetekohase kogumisega tegeletakse 14 sadamas. Keerulisem on olukord heitvete puhastamisega. Nõuetekohased reostustõrje vahendid on olemas kuues sadamas. (Kukk 2009: 127).

Valdavalt toimub väikelaevade kütusega varustamine sadamates kanistritega. Suuremate kütusekoguste korral kasutatakse tankurautosid (Kukk 2009: 127).

Täna kasutatakse suures osas paadikäruidega veetavaid väikeseid paate, mis viiakse vette põhiliselt põhja- ja lääneranniku lautrikohtades. Võrreldes 90ndate aastatega on oluliselt vähenenud rannakalurite sissetulekud ja koos sellega nende võimekus investeerimisprojekte finantseerida.

Arvestades rannakalanduses toimunud muutusi ja õigusaktidest tulenevate nõuete täitmisega seotud investeeringute mahukust on otstarbekas kujundada välja piirkondlik tugisadamate võrgustik, mille vahendusel on kättesaadavad kõik konkreetsetes piirkonnas rannakalanduse jaoks vajalikud põhiteenused ulatuses, mis tagavad sadama ekspluateerimiseks hädavajalikud tingimused või on otstarbekad rannakalanduse toetamiseks kalasadamaga seotud rannikualal.

Sadamates tingimuste loomine paatide, püüniste remondiks ja hoolduseks arvestusega, et ehitatavaid hooned saab kasutada aastaringelt, võimaldab kaluritel efektiivsemalt planeerida oma aega. Aastaringse kasutusvõimalusega hooned võimaldavad sadamates aktiivselt ja sihipäraselt tegutseda püügihooaja välisel perioodil. See omakorda suurendab sadamaehitiste, sh. olmeruumide kasutamise intensiivsust ja parandab väikesadamatesse tehtavate investeeringute üldist efektiivsust.

Kalasadamatesse tehtavate investeeringute riskid on seotud Läänemere keskkonnariskidega, milleks on kõrge saastekoormus ja tankerite liiklus, mis eelkõige on ohuks kalavarudele ning kala kvaliteedile.

SWOT-tabel

TEGEVUSSUUND 1	VÕIMALUSED	OHUD
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	Kalanduspiirkondade säästva arengu toetus	Pädevate ehitajate ülekoormus Keskkonnariskid, mille realiseerumisel väheneb kalavaru veelgi Projektide kaasfinantseerimine pikaajalise majanduse madalseisu tingimustes ei ole võimalik
TUGEVUSED	VÕIMALUSED/TUGEVUSED tegevused	OHUD/TUGEVUSED tegevused
Väljaõppinud ja pühendunud kalurid Sadamate ühise kasutamise ja korrastamise traditsioonid Väljakujunenud lautrikohtade ja sadamate võrk Hea juurdepääs sadamatele ja lautrikohtadele Joogivee ja elektrivarustuse olemasolu sadamates Harjumus osta kala sadamas otse paadist	Tugisadamaid arendatakse ühiselt (ühistegevus) Tugisadamates luuakse tingimused kala turustamiseks Süvendada/puhastada tugisadamate akvatooriumid ja faarvaatrid Nõuetekohase jäätmekäitluse väljaarendamine tugisadamates	Planeerida tugisadamate arendamine üksteisele järgnevate projektidena
NÕRKUSED	VÕIMALUSED/NÕRKUSED tegevused	OHUD/NÕRKUSED tegevused

<p>Lagunevad paadisillad, kaid jt. vesiehitised Sadamate territoorium on väike. Sadamate akvatooriumi ja/või faarvaatri süvis on madal, setete ja mudaga täitumine on kiire Kala lossitakse käsitsi Puuduvad kala käitlemiseks, jahutamiseks, töötlemiseks ja turustamiseks vajalikud tingimused Puuduvad paatide ja püüniste remondi ja hoidmisvõimalused Probleemne jäätmekäitlus Reostustõrje vahendite puudumine Väike omafinantseerimise võimekus Kehvad olmetingimused sadamates Puuduvad tankimisvõimalused Sadamate/lautrikohtade kasutamise lühike hooaeg</p>	<p>Rekonstrueeritakse tugisadamate kalandusega seotud vesiehitised Võimaluste olemasolul laiendatakse tugisadamate territooriumi Ostetakse väike Hiiumaa sadamate suurust arvestav süvendaja. Puhastatakse/süvendatakse tugisadamate akvatoorium ja faarvaater. Tugisadamates arendatakse välja tingimused kala lossimiseks, jahutamiseks, külmutamiseks, säilitamiseks ja/või töötlemiseks. Tugisadamates luuakse tingimused paatide ja püüniste hooldamiseks, remondiks ja hoidmiseks. Tugisadamad saavad nõuetekohase jäätmekäitluse. Tugisadamates arendatakse välja vajadustele vastav tankimiskorraldus. Tugisadamatesse soetatakse nõuetekohased reostustõrjevahendid. Tugisadamate arendamisel luuakse nõuetekohased olmetingimused. Sadamaehitiste ehitamisel ja rekonstrueerimisel luuakse tingimused nende aastaringseks kasutamiseks</p>	<p>Igas piirkonnas on vähemalt üks arendatav tugisadam</p>
--	--	--

3.2.2. Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Hiiumaa kogukonna jaoks on kala olnud elulise tähtsusega toiduaine. Välja on kujunenud traditsioonilised kalatoidud, nende valmistamise ja säilitamise meetodid. Traditsiooniliste retseptide kasutamine võimaldab säästa toodete arendamise, juurutamise ja turustamisega seotud kuludelt.

Suvisel perioodil, mil Hiiumaa rahvaarv kasvab peaaegu kahekordseks, on nõudlus värske kala järele kõrge ja enamasti ületab pakkumise. Hiiumaal on värsket kala võimalik osta Hiiumaa Tarbijate Ühistu ja AS Hiiumaa Mereagentuur kauplustest ning Kärdla turul asuvast müügipunktist ning üheksas sadamas otse paadist. 61% Hiiumaa rannakaluritest väidab, et neil ei ole probleeme püütud kala müügiga (Lauter 2009: 22). Samas tihtipeale püütaksegi vaid nii palju kui suudetakse realiseerida: kas siis ise tarbides, tuttavatele jagades või sadamas müües. Tõenäoliselt realiseerimisvõimaluste laienedes suureneksid ka püütavad kogused.

Samas 39% rannakaluritest väidab, et neil on probleeme kala turustamisega (Lauter 2009: 22). Probleemi aitavad vähendada kala turustamise võimaluste teavitamine ja värske kala müügipunktide rajamine saare nendes piirkondades, kus need puuduvad, näiteks Emmastes ja Kõrgessaares.

Koos suurte toiduainetetööstuste hääbumisega kadusid nõuetekohased ja tänapäevastele tingimustele vastavad tootmishooned. Pärast Kõrgessaare kalatehase lammutamist ja Lehtma

kalatöötlemistehhi kasutusele võtmist plastitehasena vastab kalatööstuse nõuetele vaid OÜ Berkam tootmishoone Suursadamal. Lisaks on kala suitsutamiseks vajalik tunnustus olemas OÜ-l Vetsi Tall. Väiketootmise alustamisel on vaja teha investeeringuid toodete valmistamise tsükli kogu ulatuses, mis teeb mistahes tänapäevases mõistes tööstusliku väiketootmisega alustamise väga kulukaks. Kalatöötlemise taaskäivitamiseks on puudu kõigest: tänapäevastest tootmishoonetest, tootmiseseadmetest ja -liinidest, külmutus- ja jahutuseseadmetest, pakendamislüühidest ning tänapäevastele väikeettevõtte tingimustele vastavate tootmistehnoloogia alaste teadmistega inimestest.

Tunnustatud koduköögis valmistatud pisipartiid sobivad suurepäraselt müügiks kohalikel avalikel üritustel. Kui toode peaks osutama edukaks, ei ole väikestel koduköögidest tegutsevatel toiduainetetööstuse ettevõtetel kuhugi laieneda – vajalikud tootmisruumid tuleb kogu ulatuses ettevõttel ise välja ehitada. Selleks ei jätku mikroettevõtetel, isegi toetuste taotlemisel, vahendeid ja tagatisi. Ainult 5% rannakaluritest tegeleb püütud kala töötlemisega ja valmistoodangu müügiga (Lauter 2009: 22).

Kalapüük ja sellega seotud väiketootmine on olemuselt hooajaline tegevus. Kala kiire külmutamine ja külmutatud kala kasutamine toodete valmistamisel võimaldaks vähendada hooajalisust.

Väiketööstuste toodangu turustamine Eestis on tõsine väljakutse. Seda siis, kui tavapärase käest-kätte turustamise suutlikkus jääb ebapiisavaks. Suurte kaubanduskettide lettidele jõudmiseks ei piisa enamasti tootmiskahtudest, samuti mõjutab müüki oluliselt suurte kaubandusettevõtete diktaat.

Vajalike investeeringute tegemiseks napib kohalikku kapitali ja uute toodete juurutamisega seotud riskid on hoolimata toetuste kättesaadavusest kõrged. 51% Hiiumaa rannakaluritest on valmis investeerima säilitamise ja töötlemise võimaluste parandamisse. Pakutavate investeeringute suurus on vahemikus 3 000 - 30 000 kroonini (Lauter 2009: 23). Huvi kala töötlemise kui perspektiivse tegevusala vastu on üles näidanud 30% Hiiumaa rannakaluritest (Lauter 2009: 29). Kalade säilitus- ja töötlemistingimuste loomisele või parandamisele suunatud investeerimistoetus võimaldab vähendada tootmise laiendamise seotud riske.

68% rannakaluritest on huvitatud ühisturustusest kui võimalusest ühiselt arendada uusi tooteid, säilitada, pakendada, müüa, reklaamida, transportida tooteid ja/või teenuseid. (Lauter 2009: 25).

Hiiumaal elas 01.01.2009 seisuga 10 097 inimest (Statistikaamet). Hiiumaa Tarbijate Ühistu esmatarbekaupade müügikäibe ja leibkondade tarbimise näitajate võrdlusanalüüs näitas, et suvekuudel alates jaanipäevast kuni augusti keskpaigani on Hiiumaa elanike arv ligikaudu kahekordne. Oma ostuvõimelt jääb keskmine hiidlane oluliselt alla Tallinna elanikule, keskmine brutokuupalk on vastavalt 9 729 ja 14 634 krooni (Statistikaamet 2008). Kokkuvõttes on Hiiumaa turu nõudlus ebapiisav tagamaks tööstuslikes mahtudes kalast nišitoodete valmistamise rentaablust.

Hiiumaa kui väljakujunenud turismi sihtala võimaldab turismihooajal müüa püütud kala parema hinnaga, kombineerides seda erinevate turistidele orienteeritud uute teenustega, mis kätkevad endas traditsioonilist kalapüüki, kalatoitude valmistamist ja muud, võimaldavad

sama püügimahu juures oluliselt rohkem teenida.

Mandril tegutsevatele kokkuostjatele ja kala töötlemisega tegelevatele ettevõtetele müüvad püütud kala OÜ Utumäki ja AS Hiiumaa Mereagentuur. Hiiumaa ettevõtetel on olemas turustuskontaktid Eesti teistes piirkondades. Kokkuleppel on ühiselt võimalik korraldada toodangu logistika ja turustamine.

Noorte/uute rannakalurite tegevus ei ole kaasa toonud arvukat uute ettevõtete teket. Vanad rannakalurid teevad igapäevast ja harjumuspärast tööd ning uuteks tegevusteks napib aega ja energiat. Ohuks on ettevõtjate väsimusele/tüdimusele viitav väike uute elluviidavate äriprojektide arv.

Majanduslangus on toonud kaasa kaubanduse käivete olulise vähenemise. Koos sissetulekute kahanemisega on suurenenud ostjate hinnatundlikkus, mis omakorda mõjub negatiivselt ennekõike kõrgemat lisandväärtust taotlevate kaupade müügile. Eesti majanduse taastumise viibimine toob endaga kaasa kalatöötlemisega seotud projektide külmutamise kuni turusituatsiooni paranemiseni. Eesti Konjunktuuriinstituudi kaubandusbaromeeter (Konjunktuuriinstituut, <http://www.ki.ee/baromeetrid/index.html>) on jätkuvalt negatiivne ja kuigi eksperdid ootavad situatsiooni paranemist umbes poole aasta pärast, on paljud neist arvamusel, et majanduskasvu taastamiseks kulub aastaid.

TEGEVUSSUUND 2	VÕIMALUSED	OHUD
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	Kalanduspiirkonna säästva arengu toetus Väljakujunenud turismi sihtala Kala töötlemisostkustega inimeste olemasolu Mitmekülgne kalatoodete tööstusliku valmistamise kogemus Kontaktid väikepartiide turustamiseks Hiiumaal ja Eestis Kala ja kalatoodete müügi kogemus välisturgudel	Kalavarude jätkuv vähenemine Kasvav konkurents omatoodangu turul Ettevõtjate väsimus ja noorte madal ettevõtlusaktiivsus Majandussurutisest tulenev nõudluse jätkuv vähenemine nišitoodete osas
TUGEVUSED	VÕIMALUSED/TUGEVUSED tegevused	OHUD/TUGEVUSED tegevused

Kala ja kalatoitude valmistamise ja tarbimise traditsioon Kohaliku kala müük Hiiumaa kauplustes ja müügipunktides Harjumus osta kala sadamas otse paadist	Väiketootmiseks vajalike tingimuste väljaarendamine ning vajalike seadmete ja inventari soetamine Ühisturundus Kala müügikohtade piirkondliku jaotuse ühtlustamine Kalatoodete müük kohaliku kaubandusvõrgu kaudu	Uute teenuste ja toitude juurutamine Toodete valmistamiseks kasutatava kala osakaalu suurendamine püügis Säästev ja alalhoidlik suhtumine kalavarudesse
NÕRKUSED	VÕIMALUSED/NÕRKUSED tegevused	OHUD/NÕRKUSED tegevused
Sobiva tööstuskinnisvara puudumine Seadmete puudumine Tänapäevaste tehnoloogiliste teadmistega inimeste nappus Hooajalisus Väiketootmise toodete turustamine Madal innovatsioonitase Madal projektide kaasfinantseerimise võimekus Väike kohalik turg Kalavarude madalseis	Nõuetekohaste tootmistingimuste (hooned, rajatised, seadmed) väljaehitamine Traditsiooniliste kalatoitude arendamine toodeteks Väiketootmise organiseerimine hooajalise tootmisena Hiiumaa kalatoodete müük turistidele ja turustamine teistes Eesti piirkondades Toodete valmistamine väiksema keskkonnatundlikkusega kaladest	Võimekusele ja kalavarudele vastava väiketootmise väljaarendamine Olemasolevate nõustamisvõimaluste kasutamine Riskide põhjalik analüüs projektide ettevalmistamisel

3.2.3. Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Hiiumaa turism on hooajaline, tippaajal juuni keskpaigast augustini mitmekordistub inimeste arv saarel – kokku külastab Hiiumaad hinnanguliselt 160 000 külastajat aastas. Külastatavus kasvab keskmiselt 5-7 % aastas.

Viimastel aastatel on tehtud palju tööd turismi hooajalisuse vähendamiseks (uued aastaringselt tegutsevad puhkemajad, huvitavad ajaveetmisvõimalused, mitmed uued teenused), kuid tulemuslikkus sõltub ilmastikust ja transpordivõimalustest. Arenenud on ka tugiinfrastruktuur (kauplused, jalgrattateed, valgustus, teed ja kanalisatsioonitrassid, Hiiumaa haigla, uus praam, jne).

Hiiumaal on 70 erinevat majutusasutust, millest umbes pooled tegutsevad suvehooajal ja pooled aastaringselt. Oma klientide osas konkureerib Hiiumaa eelkõige Saaremaa ja Lõuna-Eestiga - meie eeliseks Saaremaa ees on väiksemad mastaabid, Lõuna-Eesti ees meri ja

sellega seonduv. Võrreldes teiste Eestimaa maapiirkondadega iseloomustab Hiiumaad välituristide suurem osakaal, hinnanguliselt 30-40% külastajate koguarvust.

Hiiumaa turundustegevuse ja turismi arendamisega tegeleb MTÜ Hiiumaa Turismiliit, millel on 42 liiget ja mis näeb olulist vajadust koostööks teiste ettevõtlusvaldkondadega, sealhulgas kalandussektoriga.

Tihti tehakse majutuse broneerimisel valikuid lähtudes majutuskoha mereäärsest asukohast, kuid saarelisust arvestades asuvad enamik majutuskohi merele piisavalt lähedal ja kõigil on soovi korral võimalik pakkuda külastajatele erinevaid mereturismiteenuseid.

Mandriinimesele ja külalisele kaugemaltki on omamoodi eksootikaks juba poolteist tundi kestev praamisõit, rääkimata siis muudest merega seotud tegevustest. Viimaste aastatega on juurde tulnud uusi selleteemalisi teenusepakkujaid (kajakisõidud laidudele, tünnisaun, väljasõidud purjekatega ja puupaatidega, kaluritega koos püügil käimine, purje- ja lohelauga sõitmine).

Äärmiselt oluline on lisaks majutusele pakkuda muid teenuseid, sest puhkus saarel ei tähenda ainult ööbimist:

- ✓ Toitlustus – suveperioodil on kaetud peaaegu kogu saar, talvel muutub Kärkla ja Käina keskseks.
- ✓ Kaubandus – toidukaupade kauplused on aastaringselt avatud enamikes tõmbe-keskustes, täiendavalt töötab nendes ja veel katmata piirkondades kauplusauto.
- ✓ Aktiivturism – ratsutamine, jalgrattad, ujula, staadion, tennis.
- ✓ Veespordivõimalused – sukeldumine, lohe- ja purilauasõit, süstamatkad, pedaalpaadid, purjetamine jne.
- ✓ Loodusturism – matka- ja jalgrattarajad, giidid, matkaklubi Muku väljasõidud, looduskeskused Paladel ja Kõpus, linnuvaatlus.
- ✓ Militaarturism – militaarmuseum ja -matkad.
- ✓ Vaatamisväärsused – tuletornid, muuseumid, korrastatud väikesadamad, kirikud, loodusobjektid.

Võimalused kalandusega seotud turismi arendamiseks

Üheks oluliseks tegevuseks on rannakülade elu aktiviseerimine, et oleks tore, meeldiv ja kasulik kohalikule ning atraktiivne külastajale. Hiiumaal on elujõulisi rannakülasid, kus elavad aktiivsed elanikud, kes läbi ettevõtluse ja kolmanda sektori tegevuste osalevad küla arendamises ja uute töökohtade loomises.

Kindlasti kuuluvad Hiiumaa kui saare juurde kalandusega seotud tegevused. See on see, mida turist saarele tulles ootab ja mis hetkel pole kättesaadavad või puuduvad hoopis.

Teenuste pakkumine peab olema terviklik, koostöös teiste pakkujatega. Siin on oluline koostöö kaluritega, kellele on turism lisateenistuse võimalus. Külaline saab nautida ehedat kalurielu ja sinna juurde lahutamatuna kuuluvat hiiu nalja. Heaks võimaluseks tagada järjepidev areng on juba mainitud kolmanda sektori ja kohalike noorte kaasamine.

Looduskaitse tingimustest tulenevad piirangud on kohati segavaks asjaoluks ettevõtluse ja

infrastruktuuri arendamisel, kuid ka siin on võimalik leida lahendusi.

Võimalikud tegevuste arendamise valdkonnad:

- ✓ Toitlustamisel kohaliku kala pakkumise osakaalu suurendamine, rõhutades paikondlikku eripära retseptuuris ja pakkumistes – hetkel pakuvad kalatoite Vetsi Tall, OÜ Mainegrupp, Soera talumuuseum, Pihla turismitalu, Linnumäe puhkekeskus, Sõru kõrts jt.
- ✓ Kaubandusest kala erineval moel ostmise võimalus – hetkel on suuremal või vähemal määral võimalik kala osta - Kalaäri müügikiosk Kärkla turul, OÜ Berkami tooted erinevates kauplustes, Hiiumaa Tarbijate Ühistu Kärkla ja Käina kauplused, Kärkla Selver, Hiiumaa Mereagentuur, püügihooajal kai pealt otse kaluritelt.
- ✓ Osalemine püügirotsessis – kalameestega kalale (näiteks pealtvaatajana kastmõrrapüügil), paadiga spinninguga või õngega, kaldalt või selleks ehitatud sillalt spinningu või õngega, erinevatel aastaegadel kalastamine (näiteks jääalune püük), püüdmistehnikate tutvustamine.
- ✓ Ajaloolise temaatika tutvustamine – erinevate sadamaehitiste ja aluste ehitamine kogu protsessi tutvustamisega; suulise rahvatraditsiooni kogumine, alustades kombestikust, hiiu keelest jne, lõpetades tuntumate isikudega; püüdmistehnikate ja -protsessi tutvustamine, püüdmisvahendite ajalooline tutvustamine ja valmistamine kaasates nii kohalikke noori (lasteaiad, koolid) kui saare külalisi; igasuguse teabe talletamine ja levitamine erinevatel infokandjatel.
- ✓ Temaatiliste toodete väljaarendamine ja sellega elatus- või lisavahendite teenimise võimalus kohalikule elanikule – kalatoodete pakkumine, merenduse ja kalanduse temaatikast lähtuvate käsitöösamete ja tarbekaupade tootmine jne.
- ✓ Mereteemaliste ürituste korraldamine – koostöös teiste tegijatega või iseseisvate uute üritustena - mereteemalistest üritustest korraldatakse puulaevade pidu Sõru sadamas, Hiiumaa paadimatka, suveteatrit ja Hiiu Kaluri kaluritepäeva Suursadamas.

TEGEVUSSUUND 3	VÕIMALUSED	OHUD
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	Hiiumaa on atraktiivne ja omanäoline turismisihtkoht Mitmekülgne looduskeskkond Väljakujunenud turismiteenused Aktiivne seltsitegevus Turismiettevõtjate koostöö ja ühisturundus Läänemere regioonis on arvukas mereliste tegevuste harrastajaskond Parvlaevaihenduse mahu suurenemine	Keskkonnariskid Valdkonna ülereguleeritus Praamiliikluse halvenemine Järjepidevuse katkemine Kasvav konkurents

	Jahisadamate arendamine Kalanduspiirkonna säästva arengu toetus	
TUGEVUSED	VÕIMALUSED/TUGEVUSED tegevused	OHUD/TUGEVUSED tegevused
Traditsiooniliste kalapüügioskuste olemasolu, sellega tegeleda tahtvad inimesed Turismiteenuste pakkumise kogemus Koostöö rannakalurite vahel	Turismiteenuste pakkumise laiendamine ja teenuste arendamine Kaasalöömine toimivas Hiiumaa turismiteenuste ühisturunduses Ühistegevus turismitoodete arendamisel ja pakkumisel Osalemine turismiettevõtjate koostöös Koostöö kohalike külaseltsidega	Noorte kaasamine Töökohtade loomine Traditsioonide uurimine ja neist lähtuvate tegevuste ning ürituste korraldamine
NÕRKUSED	VÕIMALUSED/NÕRKUSED tegevused	OHUD/NÕRKUSED tegevused
Mere- ja kalaturismiteenuste ebapiisav pakkumine ning sellega seotud oskusteabe nappus Lühike turismihooaeg Puuduvad ühtsed reeglid avalike ja erasadamate kasutamiseks Merele juurdepääsu piiratus Valdkonna puudulik järjepidev eesmärgistatud arendamine Ulatuslikud keskkonnakaitsepiirangud Madal investeerimisvõime	Mere- ja kalaturismiteenuste arendamine, sh hooajavälise turistidele orienteeritud toodete arendamine Sesoonsuse arvestamine teenuste arendamisel, aastaringsete tegevuste arendamine Ühtsete erasadamate ja lautrikohade kasutamise reeglite rakendamise Kalandusettevõtjate ühistegevuse arendamine Avalike juurdepääsude loomine merele	Projektide ettevalmistamisel arvestatakse hooajalisusest ja riskidest tulenevate negatiivsete mõjudega. Olemasolevate nõustamisvõimaluste kasutamine projektide ettevalmistamise protsessis Eristuvate merega seotud turismiteenuste arendamine

3.2.4. Tegevuste mitmekesistamine

Tegevuste mitmekesistamisel on kõige olulisem koostöö erinevate osapoolte vahel, et saavutada parimat tulemust. Hiiumaal on turismivaldkonnas hästi toimiv majutusteenuse pakkumine, rahuldaval tasemel on toitlustamine, kuid kõik muud tegevusvaldkonnad vajavad läbimõeldud ja järjekindlat arendamist.

Tuleb otsida häid lahendusi aktiivse kalapüügihooaja välisel ajal lisateenimisvõimaluste leidmiseks. Selleks on oluline kaardistada kõik juba olemasolevad tegevused, selgitada välja puuduolevad lülid ja võimalikud uued tegevusvaldkonnad ning püüda välja arendada täispakkumised e. pakettid, mille juures on tähtis kõigi osapoolte vaheline koostöö.

Hea tulemuse saavutamiseks on oluline suhelda väljapoole, näha Hiiumaad, Eestit ja, miks

mitte ka Põhjamaid kui tervikut. Tuleb otsida partnereid, leida uusi ideid, vaadata, õppida teiste tegemistest, teha neist omad järeldused.

Hiiumaa kutseliste kalurite küsitlusest selgub, et ei peeta oluliseks turismiarendamist ja ei nähta selles võimalusi oma tegevuste laiendamiseks, seega on äärmiselt oluline turismivaldkonna-alane teavituse- ja koolitustegevus. Parim vahend selleks on teiste kogemuste vahendamine, erinevad kohtumised, õppereisid jne. Ettevõtluse laiendamisel on oluline ära kasutada olemasolevaid ehitisi, muutes või täiendades nende esialgseid funktsioone. Oluline on vajaliku infrastruktuuri olemasolu.

Uute tegevusvaldkondade arendamisel on oluline toetuda piirkondlikele traditsioonidele, millega oleks võimalik olla konkurentsivõrreldes teiste piirkondadega ja kaasata kõigisse tegevustesse noori.

Turismi toetavad tegevused peavad arvestama kohalikkude eripära, loodushoidu, infrastruktuuri, innovaatsust ja juba olemasolevaid tegevusvaldkondi ning kindlasti hoiduma massiturismi viljelemisest.

Maksimaalse kasuteguri saavutamiseks on oluline ühtne eesmärgistatud turundus. Hiiumaa turism ei muutu iial massiturismiks, seega tuleb kõik pakkumised hästi läbi mõelda, suunata need kitsale ringile ja nii neid ka turundada. Oluline on teenuste kõrge kvaliteet.

Tegevused kattuvad juba turismiarendamise ja rannakülade taaselustamise all toodud tegevustega. Mõned märksõnad veelkord:

- ✓ Majutuse ja toitlustuse pakkumiste mitmekesistamine
- ✓ Kohalikul toorainel baseeruv tootmine (puit, savi, lubjakivi)
- ✓ Erinevate käsitööalade viljelemine
- ✓ Kohaliku (kala)toidu pakkumine
- ✓ Uute teenuste väljaarendamine.

TEGEVUSSUUND 4	VÕIMALUSED	OHUD
Tegevuste mitmekesistamine	Hiiumaa on väljakujunenud turismi sihtala Mitmekesine looduskeskkond Parvlaevaliinide läbilaskevõime suurenemine Hiiumaa ettevõtjad teevad koostööd Traditsiooniliste toodete populaarsus ja madalad sisenemisbarjäärid Kalanduspiirkondade säästvus	Majanduse pikaajaline madalseis Ettevõtjatel puudub energia uue tegevusala käivitamiseks Järjepidevuse katkemine

H I I U K A L A

	arengu toetus	
TUGEVUSED	VÕIMALUSED/TUGEVUSED tegevused	OHUD/TUGEVUSED tegevused
Huvitatud inimeste olemasolu Väiketootmise traditsioonid Isetegemise traditsioonid	Traditsiooniliste toodete hooajalise tootmise väljaarendamine Uute, madalate sisenemisbarjääridega toodete valmistamine Uute materjalide ja tehnoloogiate rakendamine	Noorte kaasamine Täishõivega töökohtade loomine
NÕRKUSED	VÕIMALUSED/NÕRKUSED tegevused	OHUD/NÕRKUSED tegevused
Olemasoleva tööstuskinnisvara halb seisund Turismiteenuste pakkumise kogemus rannakalurite hulgas on napp Tehnoloogia alased teadmised uute toodete tootmise korraldamiseks on napid Turustamiseks vajalike kontaktide puudumine Väike kohalik turg Kalandussektori mikroettevõtjate finantssuutlikkus ja motiveeritus väike	Tööstus- ja teenindushoonete rekonstrueerimine Tootmiseks ja teenindamiseks vajaliku sisseseade soetamine Turundus ja tehnoloogiaalane koostöö teiste Hiiumaa turismi- ja tööstusettevõtjatega Toodete ja teenuste pakkumisel keskendutakse Eesti ja põhjamaade turgudele	Väikese kapitalimahukusega käivitusstsenaariumite eelistamine Olemasolevate nõustamisvõimaluste kasutamine Projektide põhjalik ettevalmistamine Edulugude teadvustamine

3.2.5. Koolitustegevus

Hiiumaa rannakaluritest 56% omavad keskeri- või kõrgemat haridust. Rannakaluritelt nõutavaid kutseteadmisi omavad neist kõik, sest ilma selleta ei oleks võimalik rannakaluritena tegutseda (Lauter 2009: 10, 11). Valdavalt on rannakalandus kõrvaltegevusharu, lisaks kalapüügile on rannakalurid enamasti hõivatud kutsetegevusega teistel tegevusaladel.

Piisava koolitusvajaduse korral on otstarbekas koolituste korraldamine Hiiumaal. Koolituse läbiviimine saarel annab olulise aja-, sõidu- ja majutuskulude säästu. Samuti võimaldavad rühmakoolitused kasutada spetsiaalselt Hiiumaa oludele ja tingimustele kohandatud näiteid ja õppematerjali. See omakorda parandab koolituste tulemuslikkust.

Ettevõtete töötajate ja spetsialistide individuaalsed koolitused võimaldavad igal ettevõttel harida oma töötajaid nendes valdkondades, mis vastavad ettevõtte vajadustele. Siinjuures ei sõltu toetuse taotlemine piirkonnas samalaadset koolitust vajavate töötajate arvust. Samuti võimaldavad individuaalsed koolitused rohkem arvestada konkreetse ettevõtte vajadustega.

Hiiumaa täiendkoolitusega tegelevate inimeste arenguvõimalused on suhteliselt piiratud. See omakorda seab piirangud koolitusel käsitletavate teemade ulatuse ja sisu kohta.

Viimastel aastatel on ettevõtluse mitmekesisus Hiiumaal vähenenud ja tehnoloogiline baas ei ole uuenenud mandriettevõtetega samas tempos, erandiks on Hiiumaal tegutsevad plasti- ja kooste-ettevõtted. Ümberkorraldused avalikus sektoris on Hiiumaalt viimastel aastatel ära viinud arvestatava hulga spetsialistide töökohti. Need protsessid on samuti vähendanud saarel töötavate ja täiendkoolitusse kaasatavate spetsialistide arvu.

Hoolimata reisimisvõimalustest on Hiiumaa rannakalurite rahvusvaheliste kontaktide võrk tagasihoidlik, 32% küsitlusele vastanud liikmetest olid olemas väliskontaktid (MTÜ Hiiukala liikmete küsitlus, 2008). Teave maailmas toimuvast on sageli liiga üldine, et toetada ettevõtluse arendamist teistes tegevusvaldkondades.

Vaieldamatult on võimalusena olulisel kohal õppereisid Eestis ja välismaal. Need loovad võimaluse näha toimivatena uusi ideid, tooteid/teenuseid ja tehnoloogiaid. Uute koostöökontaktide leidmise toetamine aitab kalandusettevõtjatel leida uusi turge oma toodetele ja koos sellega parandada majandustegevuse mitmekesistamisele suunatud projektide jätkusuutlikkust ja rentaablust.

Õppimist ei ole Hiiumaal peetud väga vajalikuks, ennekõike hinnatakse praktilist kogemust ja oskust. Täiendkoolitust oma erialal peab vajalikuks veerand ja mõnel muul erialal vajab koolitust 16% rannakaluritest (Lauter 2009: 30, 31). Siinjuures 22% rannakalureist soovib esitada taotlused kala töötlemise ja turustamise, 25% turismi ja rannakülade taaselustamise, 16% tegevuste mitmekesistamise tegevussuundadesse (sealsamas, lk 34), mis räägib sellest, et tegelik koolitusvajadus on veel teadvustamata.

Majandustegevuse keerukus ja teadmistemahukus Hiiumaal on aasta-aastalt vähenenud, erandiks on plastitööstus, kus arengud on olnud kiired ja investeerimismahud Eesti mõistes arvestatavad. Koos tootmise lihtsustumisega on vähenenud inimeste aktiivsete oskuste hulk. See muudab kallimaks kaasaegsete ja teadmistemahukate tootmisprojektide käivitamise Hiiumaal.

Hiiumaal on pikaajalised huvi- ja täiendkoolituse traditsioonid ja inimesed, kellel on olemas oskused koolitatavate vajadusest lähtuvate õppekavade koostamiseks ning koolituste ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks. Vajaliku oskusteabega inimeste olemasolu saarel võimaldab kohapeal paindlikult ja vajadustepõhiselt reageerida kalurite täiendkoolitusvajaduste muutumisele.

Täiendkoolitusi pakuvad regulaarselt Hiiumaa Ametikool ja SA Tuuru. Projektipõhiselt korraldavad kutseoskuste, kohanemisvõime ja töösaamisvõimaluste edendamise seotud koolitusi piirkondlikud küla- ja haridusseltsid.

Paremaid võimalusi pakub erinevate täiendkoolitusega tegelevate institutsioonide koostöö kalandusettevõtjate ja –mittetulundusühingute liikmete vajadustest lähtuvate koolituste väljatöötamisel. Koostöö annab võimaluse ühendada erinevate institutsioonide potentsiaali ning saavutada Hiiumaa tingimustes parim võimalik tulemus.

Täiendkoolituste läbiviimiseks kaasatakse spetsialiste mandrilt ja vajadusel väljaspool Eestit. Kõikidel täiendkoolitusi korraldavatel asutustel/organisatsioonidel on pikaajalised koostöösidemed ülikoolidega ning teiste koolitajatega Eestis ja välismaal. Laialdane kontaktvõrgustik võimaldab piisava huvi korral pakkuda väga kitsaid valdkondlikke koolitusi.

Regulaarselt osalevad Hiiumaa täiendkoolitusega tegelevad institutsioonid partneritena rahvusvahelistes koostööprojektides. Kasusaajateks on erinevad huvigrupid Hiiumaal. Valmisolek ja laialdased partnerlussidemed võimaldavad ellu kutsuda mitmekülgseid arendusprojekte.

Seoses muutunud olukorraga kalanduses on päevakorras kalandussektori ettevõtjate enesetäiendamise toetamine. See peab julgustama ja innustama mitmekesistada oma ettevõtmist ning olla aktiivne nii tööturul kui kogukonnas. Kogukonna ja kalanduse jätkusuutlikkuse seisukohalt on oluline noorte täienduskoolitustel osalemise toetamine.

Teadmiste-oskuste täiendamisest-uuendamisest loobumine ja jäämine eilse päeva läbiproovitud tegevusmudelite juurde on kalandusettevõtjatele suurimaks ohuks. Tänapäevale iseloomulik lühike toodete elutsüklid toob paratamatult kaasa materjalide, masinate ja seadmete ning töövõtete muutumise. Tõenäosus, et nõudluse vähenemine toob kaasa käivate ja koos sellega ettevõtete muutumis- ja konkurentsivõime vähenemise, on seniste tegevusmudelite juurde jäämise korral väga suur.

TEGEVUSSUUND 5	VÕIMALUSED	OHUD
Koolitustegevus	Hiiumaal on koolituste korraldamiseks vajaliku oskusteabega inimesed Hiiumaal on väljaarenenud ja kohalikke võimalusi arvestav täiendkoolitussüsteem Täienduskoolituste korraldajatel on olemas koostöökontaktid koolitajatega Eestis ja naabermaades Ühiste arendus- ja koolitusprojektide läbiviimise kogemus Arendustegevus Eesti kõrgkoolides Kalanduspiirkondade säästva arengu toetus	Ebapiisav eduelamus õppimisest Kapseldumine eilsesse päeva
TUGEVUSED	VÕIMALUSED/TUGEVUSED tegevused	OHUD/TUGEVUSED tegevused
Oma valdkonda tundvad ja pühendunud rannakalurid Rannakalandus on valdavalt kõrvaltegevuseks, rannakaluritel on olemas kutseoskused teistes tegevusvaldkondades Isetegemise oskused ja traditsioon Omavaheline koostöö	Ettevõtjate taotluste alusel individuaal- ja rühmakoolituste toetamine Edasise spetsialiseerumise toetamine Koolitajate omavahelise koostöö toetamine ja välisõpetajate kaasamine	Üld- ja baasteadmisi andvate koolituste korraldamine
NÕRKUSED	VÕIMALUSED/NÕRKUSED tegevused	OHUD/NÕRKUSED tegevused
Kohapealse oskusteabe nappus Kitsas spetsialistide ja koolitajate ring Piiratud juurdepääs kogemuslikule teabele Madal huvi enesetäiendamise vastu Tootmise lihtsus, traditsioonilisus ja ühetaolisus	Kontaktide laiendamine Eestis ja naabermaades Uute kutseoskuste omandamisele suunatud koolituste korraldamine või nendel osalemise toetamine.	Õppereisid uute teadmiste, oskuste ja kogemuste omandamiseks Enesetäiendamiseks korraldatud koolitustel osalemise toetamine.

4. Arengu visioon ja eesmärgid

4.1. Visioon ja eesmärgid 2015

2015. aastaks on Hiiumaa väljakujunenud, rannakalanduse traditsioone toetava infrastruktuuri ja teenustega ning mitmekesise, rannakaluritele täiendavaid töövõimalusi pakkuva ettevõtlusega saar.

Hiiumaal on turvaline looduskeskkond, kus on tagatud kohalike kalavarude hea seisund.

Sadamate infrastruktuur ja teenused toetavad olemasoleva kalaressursi säästlikku kasutamist. Suur osa püütud kalast kasutatakse kõrge lisandväärtusega omatoodete valmistamiseks ja turistide toitlustamiseks. Kala kokkuost, säilitamine, töötlemine ja turustamine toimub kalurite ühistegevusena.

Rannakalurite initsiatiivil on loodud erinevad, valdavalt kohalikul ressursil ja oskusteabel põhinevad mikroettevõtted, mis turustavad tooteid ja teenuseid Hiiumaal, Eestis ja Läänemere regioonis.

Hiiumaa rannikumeri ja laiud on saanud tuntud suviseks mere- ja kalastusturismi harrastajate sihtkohaks, pakkudes meeleelamusi kajaki- ja kanuumatkajatele, purjetajatele, harrastuskaluritele ning linnuvaatlejatele.

Hiiumaa rannakalurite koostööd ja ühist arendustegevust iseloomustavad: koostöökontaktid Hiiumaal, Eestis ja Läänemere regioonis, homsele orienteeritus, tänapäevane organisatsioon ning teabelevi korraldus.

4.2. Missioon

MTÜ Hiiukala missiooniks on rannakalanduse arendamine ning mereliste traditsioonide, elulaadi ja väärtuste edasikandmine.

4.3. Väärtused

Hiiumaa rannakalurite koostöö lähtub järgmistest põhiväärtustest:

- ✓ tulemusele orienteeritud koostöö
- ✓ jätkusuutlikkus ja homsele orienteeritus
- ✓ looduskeskkonda arvestav ja sellest lähtuv elulaad
- ✓ kalavarude säästlik kasutamine.

4.4. Üldised eesmärgid

Euroopa Liidu Nõukogu määrus (EÜ) nr 1198/2006, 27. juuli 2006 Euroopa Kalandusfondi kohta määratleb Artikli 43 lõikes 2 järgmised kalanduspiirkondade säästva arengu toetamise üldised eesmärgid:

- ✓ säilitada nende piirkondade majanduslik ja sotsiaalne jõukus ning lisada väärtust kalapüügi- ja vesiviljelustoodetele;
- ✓ säilitada ja luua töökohti kalanduspiirkondades, toetades selleks kalandussektoris toimunud muudatuste tõttu sotsiaalmajanduslikesse raskustesse sattunud piirkondades pakutavate võimaluste mitmekesistamist või majanduslikku ja sotsiaalset ümberstruktureerimist;
- ✓ edendada rannakeskkonna kvaliteeti;
- ✓ edendada kalanduspiirkondade vahelist riiklikku ja riikidevahelist koostööd;
- ✓ aidata erinevate tegevustega kaasa kalavarude taastumisele.

4.5. Eesmärgid tegevussuundade lõikes

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Tegevussuuna eesmärgid aastaks 2015 on järgmised:

Välja on arendatud kalasadamate võrgustik, kus pakutakse tugiteenuseid, mis lähtuvad rannakalanduse piirkondlikust eripärasest ning vajadustest. Sadamad vastavad Sadamaseadusega kehtestatud nõuetele.

Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Tegevussuuna eesmärgid aastaks 2015 on järgmised:

Hiiumaal tegutseb vähemalt kolm mikroettevõtet, mille põhitegevusalaks on traditsioonilistel retseptidel põhinevate kõrge lisandväärtusega kalandustoodete valmistamine.

Hiiumaa elanikud ja puhkajad saavad regulaarselt osta rannikumerest püütud kala ja Hiiumaal valmistatud kalatooteid selleks otstarbeks ettenähtud kohtadest vähemalt kolmes saare erinevas punktis.

Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Tegevussuuna eesmärgid aastaks 2015 on järgmised:

Hiiumaa kalandus- ja turismiettevõtjate koostöös arendatakse välja teenusepakkumiseks vajalik infrastruktuur ning kalandussektor pakub põhitegevuse kõrval kalandus- ja mereturismi teenuseid, mis on tuntud Eestis ja Põhjamaades.

Hiiumaa turismiettevõtjad koostöös kalandusettevõtjatega on laiendanud kalaturismiga seotud teenuste pakkumist, teenuste hooajalisus on vähenenud.

Hiiumaal toimuvad regulaarsed rannakülade ja kalanduse traditsioone tutvustavad üritused. Taastatakse või renoveeritakse rannakalandusele iseloomulikud ajaloolised sadama- või rannaehitised ning arendatakse rannakalanduse traditsioone tutvustavaid väljapanekuid.

Tegevuste mitmekesistamine

Tegevussuuna eesmärgid aastaks 2015 on järgmised:

Hiiumaa kalurid pakuvad põhitegevuse kõrval teenuseid puhkajatele, kohalikele elanikele ja toodavad väikepartiidenä erinevaid pooltooteid või tooteid.

Hiiumaa kalandusettevõtjad arendavad väiketootmist valdkondades, mis väärtustavad Hiiumaale iseloomulikke loodusressursse ja lähtuvad traditsioonilistest tegevusaladest.

Koolitustegevus

Tegevussuuna eesmärk aastaks 2015 on järgmine:

Hiiumaa kalandusettevõtjad osalevad regulaarselt kutseoskuste edendamise ja strateegia muude tegevussuundade elluviimisega seotud koolitustel.

5. Strateegia tegevussuunad

5.1. Strateegia raames elluviidavate tegevussuundade rakendamise põhjendus ja täpsem kirjeldus

5.1.1. Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Hiiumaal on kokku 31 sadamat (24 eri sadamakohas) ja 36 enamkasutatavat lautrikohta. Tegevussuuna eesmärgiks on rajada ratsionaalselt paiknev sadamate võrgustik koos vajaliku infrastruktuuriga. Sadamad on tihedalt seotud kala töötlemise, turismiteenuste pakkumise ning muu tootmise ja teenindusega.

Tänaasel päeval on Hiiumaa 31 sadamast sadamaregistris kolm (Sõru, Lehtma ja Heltermaa), ükski neist pole otseselt seotud rannakalandusega (registris olevat Sõru parvlaevasadamat kasutatakse vaid parvlaevaliikluseks). Ülejäänud sadamad ei vasta sadamaseaduse nõuetele ja mereohutuse tingimustele.

71% Hiiumaa sadamatest on eraomandis (32% valdajateks on MTÜ-d), ning enamikel juhtudel puuduvad võimalused investeringuteks, et sadamaid uuendada ja nõuetega vastavusse viia.

Hoolimata faktist, et 42% sadamate olulisematest ehitistest on rajatud ajavahemikus 1945-1970 ja 52% sadamates on need ehitatud või põhjalikult rekonstrueeritud aastatel 1971-1992, on sadamaehitised suures osas amortiseerunud. Viimase kümne aasta jooksul on investeringuid tehtud 24 sadamas, põhiliselt sadamahoone ja kaide remondiks ning süvendamiseks.

Kala säilitamise tingimused ning jäämasin on Hiiumaal vaid ühes sadamas, mis pole kindlasti kogu saare jaoks piisav. 78% sadamates toimub kala vastuvõtmine käsitsi ning 52% sadamates puuduvad tingimused kalapüügivarustuse hoidmiseks. Talvel on võimalik aluseid sisetingimustes hoida kuues sadamas.

Arengukava on olemas veerandil Hiiumaa sadamatest. Toimivast ja selgete arengusuundadega

sadamast saavad lisaks kalandusele kasu ka teised valdkonnad ning kogu kohalik kogukond, tõstes seeläbi terve piirkonna väärtust.

Kalasadamatena on oma asukoha ja kasutusaktiivsuse tõttu perspektiivsed järgnevad sadamad:

MTÜ Hiiumaa vetelpääste Kärkla sadam

Kärkla vetelpäästesadam on munitsipaalomandis ning antud MTÜ Hiiumaa Vetelpääste kasutada. Sadam asub Kärkla linnas Lubjaahju tn 5 katastriüksusel tunnusega 37101:003:0029. Sadamat kasutab viis kutselist kalurit viie kalapaadiga. Hooajal hoitakse sadamas kokku 11 alust. Sadam on kasutatav kogu jäävabal perioodil, kaitstus tuulte ja lainetuse eest rahuldav.

Sadama territoorium on 3200 m². Sadama akvatoorium on hetkel määramata, kuid sadamabasseini pindala on ca 1144 m². Kolme kai pikkus on u 150 meetrit, kohtade arv 25 ning süvis sadamas jääb 0,6 ja 0,9 meetri vahele. Kaid on rajatud 1973. aastal ning viimati uuendatud 2009. aastal. Sadamas on sadamahoone, abihoone ning käimla ja slipp. Hoiustamisvõimalused püügivahenditele sadamas on piiratud, ning aluste hoiustamine on võimalik vaid välitingimustes. Kala hoiustamis- ja töötlemisvõimalused puuduvad. Kaugus üldkasutatavast teest on 100 meetrit ning sadamani viib heas korras kruusakattega tee.

Praegu kasutatakse sadamat suviti kõrvalasuvale Kärkla rannale vetelpäästeteenuse osutamisel. Sadam on kasutatav ka turismisadamana: eeliseks on linna lähedus, kus on olemas nii toitlustus- kui kaubandusettevõtted. Lähim toitlustuskoht asub sadamast 200 meetri kaugusel. Sadamal on olemas arengukava, millega planeeritud rajada kala hoiustamisruumid ning olmeruumid ja otseturustusvõimalused.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisa 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 23.

Hiessaare sadam

Hiessaare sadam asub Pühalepa vallas Hiessaare külas katastriüksusel tunnusega 63901:001:0060. Tegemist on üsna uue sadamaga, ehitustöid alustati 2005. aastal ning need kestavad tänaseni. Sadam on eraomandis ja seda kasutab kokku kümme alust, neist kuus kalapaati. Sadam on kasutatav kogu jäävabal perioodil. Sadam on avatud põhjatuultele, ohuks on kõrge veeseis.

Sadama territoorium on 2100 m² ning see on ümbritsetud taraga. Sadama akvatoorium on määramata, sadamabasseini suurus on u 2100 m². Sadamas on kaks kaid, mille ääres sügavus 1,5 m. Sadamas on olemas nii kalapüügivarustuse kui ka paatide hoidmis- ja remondi- võimalused. Kala hoiustamis- ja töötlemisvõimalused puuduvad. Puudub jäätmete ja reovee äraandmise võimalus. Juurdepääs kruusateed mööda 0,9 km üldkasutatavast teest. Sadam on kasutatav turismiteenuse osutamiseks. On olemas peoruum ning saun sadama küllastajatele.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisa 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 29.

Suursadam

Suursadam asub Pühalepa vallas Suuresadama külas ning paikneb seitsmel katastriüksusel, mis kuuluvad eri omanikele, suurim osa ASile Hiiu Kalur. Sadam on pika ajaloo, mis ulatub aastasse 1585. Sadam on kantud sadamaregistrisse. Sadamat kasutab püsivalt 15 kalalaeva/paati, ning kokku 30 alust. Sadama kaitstus tuulte ja lainetuse eest on hea välja arvatud N-NE suunast tuleva tuule ja lainetuse korral.

Sadama territoorium on 7,7 ha ning määratud akvatoorium 2,6 ha. Süvis sadamas on 4,5 m ja tähistatud faarvaatris 3,5 m. Sadamas on seitse kaid, slipiteed, remondi- ja hoiustamisvõimalused nii alustele kui püügivahenditele. Ainukese sadamana Hiiumaal on Suursadamas olemas kala säilitamise tingimused – jahutamise- ja külmutamisvõimalused, jäämasin. OÜ Berkam valmistab kalafileed ja suitsukalatooteid ning on passistatud ja litsentsi omav väiketööstus. Sadamasse pääseb mööda heas korras mustkattega teed.

Suursadam töötab peamiselt remondisadamana. Potentsiaali on ka turismi vallas. Tegutseb söökla, suvel korraldatakse sadamas suuremaid üritusi, näiteks traditsiooniline kalurite päev ja viimasel kahel aastal Suursadama suveteater. Sadamas asub muinsuskaitsealune sadamaait (1815) ning sadamahoones on sisse seatud Hiiu Kaluri ajalootuba.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisas 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 48.

Salinõmme sadam

Salinõmme sadam asub Pühalepa vallas Salinõmme külas kuuel katastriüksusel. Sadam kuulub mitmele omanikule. Eraldi osa moodustab riigile kuuluv nn kaitseala sadam. Sadamat kasutab püsivalt 25 alust, millest 11 on kalapaadid. Sadam on hästi kaitstud tuulte ja lainetuse eest ning kasutatav jäävabal ajal.

Sadama territoorium on umbes kaks hektarit ja akvatooriumi pole määratud. Üks sadamabasseinidest on 1600 m² ja teine 1400 m² suurune. Seitsme kai ääres on 35 kohta, kaiäärne veesügavus enamasti 1,5 meetrit. Olemas on ruumid püüniste hoidmiseks, kuid nende seisukord on vilets. Aluste hoidmine on võimalik vaid välitingimustes. Nõuetele vastavad kala hoidmise- ja töötlemisvõimalused ning jäämasin puuduvad. Sadama juurde on 2007. aastal rajatud käimla ning jäätmemaja. Puudub tankimisvõimalus. Sadama-ala on asfalteeritud ning taraga ümbritsetud, juurdepääs mööda heas korras mustkattega teed.

Salinõmme sadam asub atraktiivses kohas Hiiumaa laidude maastikukaitsealal. Lähedal hulgaliselt väikseid laide, mis võiksid huvi pakkuda turistidele. Paraku on kaitsealustele laidudele juurdepääs piiratud ning nõuab erilube. On olemas ruumid turismiteenuste pakkumiseks, kuid need vajaksid kohendamist. Eriti atraktiivne võiks sadam olla kajakiturismi arendamisel.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisas 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 42.

Orjaku sadam

Orjaku sadam asub Käina vallas Orjaku külas kolmel erineval katastriüksusel, millest kaks on era- ning üks munitsipaalomandis. Orjaku oli kalapüügikohana kasutusel juba 17. sajandil, 20. sajandi algul alustati ehitamist Tsaari-Venemaa merejõudude miinilaevastiku baasiks, millest on säilinud omalaadne muul. Sadamat kasutab püsivalt 31 alust, millest 6 on kalapaadid. Sadam on kaitstud põhja- ja idakaare tuulte eest ja kasutatav jäävabal ajal.

Sadama territoorium on 1,14 hektarit ja määratud akvatoorium on 137 500 m². Akvatoorium on määratud vaid ühel sadamaosal. Sadam on registreerimisel sadamaregistris. Sadama 8 kai ääres on enamasti sügavus 2,7 meetrit. Sadamas on heas korras sadamahooned ja jäätmemaja. Puuduvad kala säilitamis- ja töötlemisvõimalused ning jäämasin. Samuti puuduvad ruumid püügivahendite hoidmiseks, aluseid on võimalik hoida välitingimustes. Puudub tankimisvõimalus. Sadamani viib mustkattega tee.

Sadam on sobilik purjeturistidele. Sadamahoones asuvad dušš, saun ja wc ning külalistoad. Toitlustus sadama lähemas naabruses puudub. Viimastel aastatel on rajatud sadama lähedale matkarada koos vastava silla ja ekspositsiooniga, renoveeriti vana veemöödumaja. Jalutuskäigu kaugusel on Orjaku linnutorn vaatega lindude rändepeatuskohale Käina lahele. Ümbruskonnas paikneb mitmeid puhke- ning külalistemajasid.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisas 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 62, 80 ja 88.

Sõru sadam

Sõru sadam asub Emmaste vallas Pärna külas kahel katastriüksusel, millest üks on munitsipaal- ja teine riigiomandis. Riigi osa haldab AS Saarte Liinid, sealtkaudu toimub parvlaevaihendus Saaremaaga. Munitsipaalosa haldab MTÜ Sõru Merekeskus. Parvlaevasadamat kasutatakse vaid reisiparvlaevaliikluseks, teist sadamaosa kasutab püsivalt üheksa alust, millest kaks on kalapaadid. Sadam on tuulte ja lainetuse eest kaitstud rahuldavalt. Tugevate läänetuultega on väliskanalis tugev hoovus. Sadam on kasutatav jäävabal ajal.

Parvlaevasadam on kantud sadamaregistrisse ning talle on määratud akvatoorium 3,4 ha. Teise sadamaosa akvatoorium on määramata (basseinide pindala u 0,3 ha) ning sadam registresse kandmata. Kogu sadama territoorium on 2,9 ha ning kaetud mustkattega. Maksimaalne süvis sadamas on 2,5 m, parvlaevasadamas vastavalt 4,2; 3,6 ja 3,1 m. Olemas on WC, dušid ja olmeruumid. Puuduvad ruumid kalapüügivarustuse hoidmiseks ning aluste hoidmine on võimalik välitingimustes. Merekeskuse remondihallis on tagatud remondi- ja hooldusvõimalused. Kala hoida ja töödelda siin ei saa, samuti ei ole jäämasinat. Puudub tankimisvõimalus.

Sadamal on suur potentsiaal turismisadamana. Aastaringelt töötab sadama kõrval muuseum, suvel on avatud sadamakõrts ning toimuvad kontserdid ja mõned regulaarsed suurüritused (puulaevade pidu, Sõru Jazz). Sadama lähedal asub telkimisala, mere ääres on omapäraseid rannakaevud ning sadamas on vaatamisväärsuseks mootorpurjekas Alar. Tänu parvlaevaihendusele on Sõru sadama külastatavus üsna suur ning oleks potentsiaali ka

hooajalise kala ja kalatoodete otseturustuspunkti loomiseks.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisa 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 94.

Kõrgessaare sadam

Kõrgessaare sadam asub Kõrgessaare vallas Kõrgessaare alevikus katastriüksusel tunnusega 39201:004:5890. Sadama ajalugu ulatub 1550. aastasse. Sadam on eraomandis ning seda valdab MTÜ Kõrgessaare sadam. Sadamat kasutab püsivalt 15 alust, mis kõik on kalalaevad või -paadid. Sadama sisekaid on tuulte eest hästi kaitstud, väliskaid avatud põhjatuultele.

Sadama territoorium on 2,54 hektarit, ning määratud akvatooriumi suurus on viis hektarit. Sadamas on umbes 40 kaikohta. Maksimaalne süvis sadamas on 2,5 meetrit. Sadamas on olemas puhke-riietusruum ja wc, ruumid püügivarustuse ning väiksemate aluste hoidmiseks. Olemas kala vastuvõtu hoone, mis vajab uuendamist. Puuduvad kala nõuetekohased töötlemise tingimused ning jäämasin. Olemas on potentsiaalsed ruumid nende väljaehitamiseks. Sadam asub kalapüügi seisukohalt väga heas asukohas: suuremad kalakogused lossitakse just Kõrgessaare vallas Kõrgessaare sadamas või sellest läände jäävatest lautrikohtadest. Sadamani viib heas korras mustkattega tee.

Sadam on arendatav ka turismisadamana. On olemas hooned, kuhu saaks rajada teenindusruumid, samuti asub naabruses Kõrgessaare alevik, kus on olemas toitlustuskoht ja kauplus. Endise kalatehase ruumidesse planeeritakse tervisekeskuse rajamist. Lähedale jäävad linnurikkad kaitsealad väikelaidude ja matkaradadega.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisa 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 107.

Kärdla sadam

Kärdla sadam (Kärdla svertpaadisadam) on munitsipaalomandis. Sadam asub Kärdla linnas Sadama tn 28 katastriüksusel tunnusega 37101:003:0045.

Sadamat kasutab püsivalt 8 alust, millest pooled on jahid ja pooled mootorpaadid. Sadam on kasutatav jäävabal perioodil, kaitstus tuulte ja lainetuse eest on rahuldav. Sadama territoorium on 7473 m², mida laiendatakse detailplaneeringuga. Akvatoorium on 1918 m². Sadamas on 10 kaikohta, kai pikkus on ca 70 m. Süvis sadama faarvaatris on 0,5 – 1 m.

Sadamas on olemas slipp, mida saab kasutada väiksemate kalapaatide vettelaskmiseks. Kala hoiustamis- ja töötlemisvõimalused puuduvad. Kaugus üldkastutavast mustkattega teest on 70 meetrit, sadamani viib kruusakattega tee. Täpsem sadama olemasoleva infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisa 7.3.4 Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 23.

Sadam on rajatud peamiselt purjetamistreeningute läbiviimiseks. Slippi kasutatakse laiemalt. Sadama arendamise rahastust taotletakse EAS-ist. Rajatavatest kaidest üks on planeeritud kalakaiks.

Ristna lõunasadam

Ristna lõunasadam asub Kaleste lahes Kalana külas Kõrgessaare vallas. Ristna lõunasadama kinnistu katastritunnusega 39201:001:0586 omanik on OÜ Ewent. Tegemist on ajaloolise sadamakohaga. Sadam asub looduslikult sobivates tingimustes, konkreetne mereala on kaitstud tuulte ja rüüsiää eest.

Ristna lõunasadamas on olemas paadisild pindalaga 220 m², kaldakindlustus, slipp ja slipitee, sadama teenindushoone pindalaga 19 m², kergliiklustee, 0,4 kW elektri liitumispunkt, valgustus, laste mänguväljak ja tuletõrje veevõtukoht. Ristna lõunasadam jääb edaspidi kohaliku tähtsusega väikesadamaks, mille sihtgrupiks on rannapüügiga tegelevad kalurid. Vastuvõetavate veesõidukite maksimaalne süvis on 1 m.

Ristna lõunasadamale ja Ristna jahisadamale ligipääs on võimalik läbi vahetus läheduses asuva Kalana sadama akvatooriumi, st nimetatud kolmel sadamal on ühine faarvaater.

Haldi sadam

Haldi sadam on eraomandis, asub Haldi külas, Emmaste vallas, katastriüksuse numbriga: 17501 : 002 : 0960. Sadama territoorium on 3,25 ha, sadama akvatoorium on määramata (bassein ca 0,1 ha). Maksimaalne süvis sadamas on 1,5 – 2 m, süvis faarvaatris 0,8 m. Sadam on avatud S ja W-kaarte tuultele. Juurdepääs sadamale on hea, 2 km kaugusel on riigitee. Sadamal on kolm kaid, kaide kogupikkus on 87 m.

Püsivalt kasutab sadamat kuni 15 kutselist kalurit. Hooajal peatub sadamas huvikaatreid, kalapaate on sadamas olnud korraga seitse.

Haldi sadam on perspektiivne sadam, mis uuendatuna soodustab piirkonna kalapüügi- ja töötlemisega tegelevate mikroettevõtete asutamist, mis omakorda suurendaks Hiiumaa kalanduspiirkonna kalandussektori loodavat lisandväärtust. Kavas on sadam renoveerida, laiendada sadama kaid ning luua uusi sadamakohti kuni kahekümnele väikelaevale. Selleks on plaanis süvendada sadama olemasolevat sissesõidukanalit. Põhjalik renoveerimine on ette nähtud ka sadamahoonele ja abihoonetele.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisis 7.3.4. Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 91 – 93.

Tärkma sadam

58°41'36,88"N 22°36'34,46"E

Sadam asub Tärkma külas, Emmaste vallas, Hiiumaa lõunarannikul.

Sadam on eraomandis, katastriüksuse tunnusega: 17501 : 004 : 0510. Sadamat kasutab 8 kutselist kalurit, seal hoitakse hooajal 10 kalapaati.

Tärkma sadam on kantud sadamaregistrisse (registrikood EE TMA). Sadam on kasutatav valdavalt rannakalurite tegevuseks. Olemas on väike kuur, kuid paatide ja püügivahendite hoiuvõimalus katuse all puudub. Puudub veevarustus ja elekter. Sadamasse viib kruusatee, kaugus maanteelt 1,6 km. See on valla keskusele lähim sadam. Tärkma on tuntud ka

Saaremaale viiva jäätee algusena. See asjaolu lisab potentsiaali talvise kalaturismi sihtkohana ning paremate müügivõimaluste leidmisel aastaringselt. Suvehooajal on eriti tänu suvitajate hulgale piirkonnas nõudlus kala järele alati suurem kui püütavad kogused. Samuti on olemas nõudlus kaikohtade järele, et võimalusel saaks iga kohalik elanik oma paati sadamas hoida.

Sadama krunt on detailplaneeringuga eraldatud ülejäänud kinnistust. Krundi suurus on 0,61 ha. Akvatooriumi ei ole määratud, basseini pindala on u 360 m² ja kanali pikkus 150 m.

Kaide pikkus enne renoveerimist kokku ~60 meetrit, sügavus kaide ääres ligikaudu 1 meeter, kanalis 0,5 kuni 1 m. Maasse viidud asukoha tõttu on sadam hästi kaitstud igast suunast.

Täpsem sadama infrastruktuuri kirjeldus strateegia lisa 7.3.4. Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade lk 101 – 103.

Roograhu sadam

Ajalooliselt oli Roograhu Sadam lautrikohana kohalike rannakalurite kasutuses. Rannakalurite traditsioonide jätkamiseks ajalooliselt kujunenud lautrikohas loodi Roograhu Paadiühistu, kuhu kuuluvad piirkonna kutselised rannakalurid. Seoses Roograhu väikesadama külastatavuse suurenemisega ei jätku enam kaiäärseid kohti Paadiühistu liikmetele, samas on Roograhu sadamale kuuluvast veepiirist võimalik välja ehitada rannakaluritele kai ja slip, mis oleks ainult rannakalurite kasutuses. Lisaks saab slippi kasutada Kärkla Lennujaama päästepaat seoses õppuste läbiviimisega ja otsese ohu korral.

Sadam valmis 2011. aastal ja on kantud väikesadamate registrisse. Kaugus kohalikust teest 900 m. Ligipääsutee on rahuldav.

Välja on ehitatud paadikuur veesõidukite ületalve hoidmiseks ja sadama teenindushoone, mis on kasutuses alates 2011. aastast ja milles on aastaringselt avatud restoran ning majutus.

Roograhu Paadiühistul on 10 liiget, kellest 5 on kutselised kalurid. Viimasel ajal on avaldanud soovi astuda ühistu liikmeks mitmed noorkalurid.

Momendil on sadamas 20 kaatrikohta. Kalapaatidele eraldi kohti pole, kuid võimalusel lubatakse kaluritel kaid kasutada. Perspektiivis on välja ehitada vähemalt 10 kohta kalapaatide hoidmiseks.

Navigatsiooni hooajal on Roograhu sadama kaudu püütav kalakogus hinnanguliselt 5 tonni.

Roograhu sadama koordinaadid on 59°0'0"N, 22°49'12"E.

Sadama asub Hiiessaare külas, Pühalepa vallas, Hiiumaa põhjarannikul katastritunnusega 63901:001:0009. Maksimaalne süvis 2,2 m, süvis faarvaatris 2,5 m. Sadam on avatud põhjakaarte tuultele ja lainetele.

Roograhu sadam on loodud mereturismi edendamiseks. Roograhu Sadam on eraomandis.

Roograhu Paadiühistule renditav krunt, kuhu slip ja kai on planeeritud, eraldatakse detailplaneeringuga Roograhu sadamale kuuluvast kinnistust ja antakse Paadiühistule pikaajasele rendile.

Tegevussuuna täpsem kirjeldus

Sõltuvalt konkreetse sadama kasutusintensiivsusest, seisukorrast ja vajadustest arendatakse Hiiumaa kalasadamates ja lossimiskohtades välja järgmised teenused:

- ✓ kalalaeva/paadi sildumise võimaldamine
- ✓ kalalaeva/paadi lossimine
- ✓ kala jahutamiseks vajaliku jää kättesaadavus
- ✓ kala jahutamine, säilitamine ja müük
- ✓ kalakastide hoidmine ja pesemine
- ✓ tankimine
- ✓ kalapüügiialuse hooldamine, remontimine ja hoidmine
- ✓ püügivahendite hooldamine, remontimine ja hoidmine
- ✓ olme- ja puhkeruumid kaluritele
- ✓ jäätmete käitlemine
- ✓ püügitegevuse elektrooniline haldus.

Tegevussuuna raames toetatakse kalasadama või lossimiskoha kai laiendamise, uuendamise ja tehnosüsteemide muutmist ning sellega seotud sadama akvatooriumi ja sadama sissesõidu süvendamist kord programmeerimisperioodi jooksul. Toetust antakse kalasadama või lossimiskoha navigatsioonimärgistuse ostmiseks ja paigaldamiseks.

Samuti toetatakse tolmuva teekatte paigaldamist või uuendamist ning elektri- ja veevarustuspunkti ehitamist või uuendamist.

Tankimisega seotud teenuste arendamiseks kalasadamates ja lossimiskohtades toetatakse tankla ehitamist, tankimisseadmete ostu ja paigaldamist või/ja kütuseveoki soetamist.

Kalasadamas või lossimiskohas toetatakse kalurite olmehoone või –ruumi ehitamist ja uuendamist ning püügitegevuse elektroonilise haldusega seotud seadme ostmist ja paigaldamist.

Püütud kala paremaks käitlemiseks toetatakse lossimiseks vajalike seadmete ostmist ja paigaldamist, külmutus- ja jahutusseadmete (stационаarsete ja teisaldatavate) ostmist ja paigaldamist, külmhoone, laohoone ja hulgimüügihoone ehitamist või uuendamist.

Kalasadamas ja lossimiskohas on toetatavad olemasoleva paadikuuri ja püügivahendite hoiuruumi ehitamise või uuendamisega seotud tegevused, samuti kalalaeva hooldamiseks või remondiks vajalike seadmete ostmine ja paigaldamine.

Toetust saab taotleda sadama süvendamise tehnika ostmiseks.

Tegevussuuna raames saab ehitada või uuendada kala lossimise käigus tekkinud jäätmete töötlemiseks vajaliku ehitise ning soetada jäätmete käitlemiseks ja kahjustamiseks vajalikud seadmed ja inventari.

Toetuse saamise eelduseks on tingimus, et pärast toetusmeetme rakendamist vastab kalasadam või lossimiskoht Sadamaseadusega ettenähtud tingimustele.

Toetust saavad taotleda kalandussektori ettevõtjad, mittetulundusühingud ja omavalitsused.

5.1.2. Kalandustoodete töötlemine ja turustamine

Kala töötlemine on Hiiumaal praegusel hetkel soiku jäänud tegevusala, millega tegeleb vaid üks mikroettevõtte ja sedagi peamiselt importkalast. Samas võimaldaks töötlemine tõsta kohaliku kala väärtust ning luua täiendava sissetuleku kalurile.

Lootust on, et pärast majanduse madalseisu lõppu jätkub varasem trend poolfabrikaatide turuosa suurenemisega ning tekib nõudlus uute kalatoodete järele. Kala külmutamine aitab vähendada hooajalisusest tulenevaid probleeme ning luua pakkumine suvisel nõudluse tippajal.

Kalakogused Hiiumaal on üpris väikesed, seega on soositud kala töötlemine ja turustamine ühistegevusena. Ühisturustamine, eriti talvisel hooajal aitab kokku hoida kulusid ning võimaldaks saada oma toodangu eest parimat hinda.

Perspektiivi on väikestel hooajalistel kalatöötlemisettevõtetel, kes ei vaja suuri kalakoguseid ning arvestavad püügi ja turustamistingimustest tuleneva hooajalisusega.

Kala töötlemist võimaliku majandustegevusena näeb 30% Hiiumaa rannakaluritest.

Tegevussuuna eesmärgiks on tõsta kala müügist saadavat tulu seda eelnevalt väärindades, tagada kala ja kalatoodete pakkumine kohalikes tootlustegevõtetes ning jaemüügis.

Strateegia on seadnud eesmärgiks, et Hiiumaal tegutseb vähemalt kolm mikroettevõtet, mille põhitegevusalaks on traditsioonilistel retseptidel põhinevate kõrge lisandväärtusega kalandustoodete valmistamine.

Hiiumaa elanikud ja puhkajad saavad regulaarselt osta rannikumerest püütud kala ja Hiiumaal valmistatud kalatooteid selleks otstarbeks ettenähtud kohtadest, vähemalt kolmes saare erinevas punktis.

Tegevussuuna eesmärkide saavutamiseks toetatakse järgnevat tegevusi:

- ✓ Töötlemiseks vajalike ruumide uuendamine või ehitamine koos vajalike tehnosüsteemidega ning sisustamine töötlemiseseadmetega sealhulgas ka kvaliteedikontrolliks ning jäätmete käitlemiseks vajalike seadmetega.
- ✓ Otseturustamise tingimuste loomine koos vajalike seadmete ja vahendite soetamise ning tehnosüsteemide rajamisega
- ✓ Kala- või vesiviljelustoodete tootearendus

Toetust saab taotleda ainult kalandussektori mikroettevõtja, välja arvatud ettevõtja, kes tegeleb kalapüügi teenuse osutamisega töövõtu-, käsundus- või muu teenuse osutamiseks sõlmitud võlaõigusliku lepingu alusel ning kelle nimi on "Kalapüügi seaduse" §13 lõike 3 kohaselt näidatud kaluri kalapüügiloal.

5.1.3. Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannaküla taaselustamine

Turismiteenuste pakkumisest on huvitatud 19% rannakaluritest, 33% plaanib kalaturismi teenuste arendamist (Lauter 2009: 27). Kalapüügi kõrval perspektiivse tegevusena nimetab 25% rannakaluritest just turismi (sealsamas, lk 29).

Tegevussuund võimaldab arendada mere- ja kalasturismiteenuseid. Kalapüügi ja turismihooaja kattumine võimaldab traditsioonidele toetuvate turistidele suunatud kalasturismiteenuste väljaarendamist.

Ajalugu ja traditsioonid on iga koha jaoks unikaalne turunduseelis, mida ei saa kopeerida. Hiiumaa atraktiivsuse suurendamiseks on oluline taastada piirkonna elulaadile ja ajaloole iseloomulikke objekte. Traditsioonide säilitamine eeldab noorte kaasamist ning traditsioonide tutvustamist kaasaegses ja noortele mõistetavas keeles.

Turismiteenuste pakkujate omavahelist koostööd toetab vastastikune kasu. Mida rohkem suudetakse koostöös piirkonda turiste meelitada, seda rohkem teenivad kõik teenusepakkujad. Koostöös on edu ja arengu võti.

Rannaelanikele on oluliseks elatusallikaks alati olnud kala püüdmine, turustamine ja tarbimine. Soodsate püügipiirkondade ja sadamakohtade naabruses kujunesid välja rannakülad. Vaatamata sellele, et kala ja sellega seotud töökohti on oluliselt vähem ja iga pere enam kalal ei käi, on nendes küldes säilinud palju traditsioone ja tavasid.

Oluliseks tegevuseks on rannakülade tegevuste aktiveerimine. Niisuguseid turiste köitvaid rannakülasid on kõigis Hiiumaa valdades. Edukad, turistidele atraktiivsed rannakülad Hiiumaal on Orjaku, Sõru ja Kalana. Turistide toomine rannakülla eeldab neile vajalike teenuste loomist – võimalust midagi kaasa osta, ise osaleda tegevustes, majutada, süüa jne. Mida pikemalt Hiiumaal puhatakse, seda suurema tulumääraga on turism.

Esimene samm turismiteenuste arendamisel on rannakülade heakord: need peaksid olema ilusad, turistsõbralikud (sildid, suunaviidad, seletused), kutsuvad. Teine samm on erinevate infrastruktuuri elementide väljaarendamine (puhkemajad, piknikuplatsid, sillad, matkarajad jne) ja tegevuste pakkumine (paadid, toitlustus, majutus, suitsuahjud jne).

Väga oluline on tegeleda turundusega, seda eelkõige koostöös teiste turismiettevõtjatega.

Tegevussuuna eesmärk on kalandusega seotud turismi arendamine ja rannaküla taaselustamine ning loodus- ja arhitektuuripärandi kaitse ja edendamine.

Tegevussuuna raames toetatakse turistide teenindamiseks vajaliku puhkemaja, piknikuplatsi, terrassi, laste atraktsiooni, sauna, laagri- või telkimisplatsi, karavanipargi, spordiväljaku, matkaraja ja linnuvaatlustorni ehitamist või rajamist ning ümbruse heakorrastamist ja viitadega tähistamist. Sealjuures toetatakse inventari, sanitaar- ja valveseadmete ostmist ja paigaldamist.

Lisaks eelpoolnimetatutele toetatakse turistide toitlustamiseks vajaliku kalatöötlemisseadme

(sealhulgas suitsu- ja grillimisahju ning külmutus- ja jahutusseadme) ostmist ja paigaldamist. Toetavate tegevuste hulka kuuluvad veel turistide teenindamiseks veekogule kalapüügisilla või ujukai rajamine ning veekogu ja kaldaääre puhastamine.

Toetatavateks tegevusteks on veel kalandusega seotud arhitektuuripärandi renoveerimine koos ümbruse heakorrastamise ja haljastamisega.

Tegevussuund võimaldab toetada jõe- ja järvepargase, parvsauna, kanuu, süsta, aerupaadi ning ajalooliste veesõidukite hulka kuuluva aluse, sealhulgas lodja, uisu, haabja ja vene ostmist ja ehitamist ning nimetatud veesõidukitele päästevarustuse ostmist.

Veel saab toetust taotleda rannaküla taaselustamise ja kalandustraditsioonide tutvustamisega seotud projektidele ning turundusprojektide, sealhulgas piirkonnas kalandusega seotud turismiettevõtjate ühiste turundusprojektide, edendamiseks.

Toetust saavad taotleda ettevõtjad, mittetulundusühingud, sihtasutused ja kohalikud omavalitsused.

5.1.4. Tegevuste mitmekesistamine

Viimaste aastate vähenevad püügimahud ja kalavarude üldine seisund ei suuda jätkuvalt üleval pidada nii suurt arvu rannakalureid. Kalandust peab põhiliseks tegevusalaks 28% rannakaluritest (Lauter 2009: 13). Peamise sissetulekuallikana nimetavad rannakaluritest 47% palgatööd ja 22% pensioni. 20% Hiiumaa rannakaluritest saavad oma sissetuleku muudest tegevusvaldkondadest (sealsamas, lk 13).

Turismiteenuste pakkumisest on huvitatud 19% rannakaluritest, 33% plaanib kalaturismi arendamist (Lauter 2009: 27). Kalapüügi kõrval perspektiivse tegevusena nimetab 25% turismi ja 27% muid tegevusi. (sealsamas, lk 29).

Perspektiivsete muude tegevustena nimetatakse puu- ja plastikpaatide ehitamist, püüniste ja võrkude valmistamist, metallitöid (Lauter 2009: 30). Samuti viidatakse võimalusele tegeleda nendega hooajaliselt.

Ebapiisavad kalavarud on kujundanud situatsiooni, kus kalandussektori ettevõtted ja töötajad peavad välja arendama teenused/tooted teistes tegevusvaldkondades vastavalt nende endi võimalustele, kompetentsile või huvidele.

Tegevussuuna eesmärgiks on majandustegevuse ümberkorraldamine ja -suunamine ning kalandussektori töötajatele või isikutele, kelle töö on sellega seotud, väljaspool kalandussektorit mitmesuguste töövõimaluste loomine.

Tegevussuuna raames toetakse tootmiseks või käsitööks vajaliku hoone uuendamist ning vajalike seadmete soetamist ja paigaldamist. Samuti toetatakse teenindustevõtte hoone uuendamist ja vajalike seadmete ostmist ja paigaldamist.

Toetust saavad taotleda kalandussektori mikroettevõtjad.

5.1.5. Koolitustegevus

Teadmistel ja oskustel on kaks omadust: nad vananevad ja ununevad. See on põhjus, miks uute teadmiste ja oskuste omandamisse suhtutakse Hiiumaal sama pragmaatiliselt nagu igasse teise uuendusse – teen siis, kui on vaja ja lähtudes konkreetsest vajadusest.

Hiiumaa kalurite küsitlus tõi välja rannakalurite suhteliselt madala ootuse täiendkoolituse järele, vaid 25% märkis, et vajab seda. Projektitoetuse taotlemisel hindas koolitust vajalikuks 10%. (Lauter 2009: 30)

Vajalike kutseteadmiste ja -oskuste ning nende omandamist/omamist kinnitavate kutsetunnistuste olemasolu rannakaluritel tõendab rannakalurite vajadustekeskset suhtumist õppimisse (sealsamas, lk 10, 11). Rannakalurite koolitusvajadus praktilisest tegevuskesksest lähenemisest tulenevalt suureneb, sest:

- ✓ projektitaotluse esitamist kaalub või kavatseb esitada 53% rannakaluritest, kuid projektijuhtimise kogemus on olemas ainult 4% rannakaluritest (sealsamas, lk 32, 33);
- ✓ kalapüügi kõrval huvipakkuvate tegevustena nimetasid rannakalurid kala töötlemist (30%), turismi (25%), põllumajandust (19%) ja muud (27%), samas huvi täiendkoolituse vastu tundis vaid 25% Hiiumaa rannakaluritest (sealsamas, lk 29, 30);
- ✓ kavandatavad taotlused tegevussuundade lõikes jagunevad: sadamad ja lossimiskohad (51%), kalandustoodete töötlemine ja turustamine (16%), turism ja rannakülade taaselustamine (15%), tegevuste mitmekesistamine (15%) ja koolitus (3%);
- ✓ uute ideede ja lahenduste otsimisele suunatud kohanemiskoolitused toovad kaasa ideede rakendamisega seotud täiendava koolitusvajaduse.

Täiendkoolitus oma erinevates vormides on võtmetegevus strateegia elluviimisel. Majandustegevuse kiiresti suurenev teadmistemahukus ning muutuvad materjalid ja tehnoloogiad nõuavad pidevat enesetäiendamist ja õppimist.

Tegevussuuna raames toetatakse koolitusi, mis aitavad kaasa:

- ✓ rannakalurite kohanemisvõime suurenemisele ja paranemisele;
- ✓ töösaamisvõimaluste paranemisele;
- ✓ kutseoskuste edendamisele ja täiendamisele.

Koolitused peavad olema otseselt seotud kalanduspiirkonna arengustrateegia teiste tegevussuundade elluviimisega.

Koolituse eesmärgid, maht ja sisu sõltuvad tegevussuuna elluviimisega seotud projekti eesmärkidest ja vajadustest.

Koolituste vormi valik sõltub konkreetse koolituse eesmärkidest, sealjuures on ootuspärane erinevate koolituse meetodite kombineerimine: auditoorne töö, õppereisid, praktiline töö, seminarid.

Koolitustoetust võivad taotleda kalandusettevõtjad ja kalandussektori mittetulundusühingud.

Koolitust võivad läbi viia riigi- ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud, kui täiskasvanute koolitus on nende seadusest või põhikirjast (põhimäärusest) tulenev tegevus, ning füüsilisest isikust ettevõtjad.

5.2. Strateegia raames elluviidavate tegevussuundade omavahelised seosed

	Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	Kalandustoodete töötlemine ja turustamine	Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taastamine	Tegevuste mitmekesistamine	Koolitustegevus
Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine		Kalandustoodete kõrgem lisandväärtus ja parem turustamine suurendavad kalurite investeerimisvõimekust tagades sadamate ja lossimiskohtade infrastruktuuri jätkusuutlikkuse.	Turistide arvu kasv suurendab nõudlust kala ja kalatoodete järele. Suurenenud nõudlus võimaldab kasvatada kalatoodete lisandväärtust.	Kalurite sissetulekud suurenevad, seega jääb suurem osa kalanduse tuludest sadamate ja lossimiskohtade infrastruktuuri hooldamiseks ja arendamiseks.	Sadamate ja lossimiskohtade efektiivsem majandamine. Arendus- ja renoveerimistööde parem kvaliteet
Kalandustoodete töötlemine ja turustamine	Kala säilitamiseks ja turustamiseks vajalike tingimuste loomine aitab kaasa töödeldava kala kvaliteedi paranemisele.		Turistid ja suvehiidlased on kohalike kalatoodete ja kala peamised tarbijad.	Tegevuste mitmekesistamine vähendab kala püügist, töötlemisest ja turustamisest tulenevaid hooajalisi probleeme.	Aitavad kaasa turustamisele, kala säilitamise ja kalatöötlemise kvaliteedi paranemisele. Kalandustoodete tootearenduste toetus regulaarsele täiend- ja ümberõppele.
Kalandusega seotud turismi ja rannakülade taastamine	Uuenenud kalasadamad ja lossimiskohad pakuvad kalaturismiga tegelejatele paremaid võimalusi oma harrastustega tegelemiseks (püütud kala säilitamiseks ja töötlemiseks).	Traditsioonidel põhinevad tooted aitavad kaasa kalandusega seotud turismiteenuste arengule.		Tegevuse mitmekesistamine vähendab turismi hooajalisusest tulenevaid negatiivseid efekte.	Regulaarsete täiendkoolituste tulemusena paraneb osutatavate turismiteenuste kvaliteet ja efektiivsus. Rannatraditsioonide taaseltamine lähtub autentsetel

H I I U K A L A

	Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine	Kalandustoodete töötlemine ja turustamine	Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taastamine	Tegevuste mitmekesistamine	Koolitustegevus
					ajaloolistel materjalidel.
Tegevuste mitmekesistamine	Uued tooted ja tegevused ei pea koheselt tagama täistööhõivet. Tänu täiendavale hõivele, mida loovad kalapüük, kalandustoodete töötlemine ja turustamine ning kalandusturism, võib tootmine olla keskendunud hooajaliste toodete valmistamisele või niisugusele toodete turuosale, mis ei taga täishõivet, kuid tagab majandusliku efektiivsuse juba osalise tööhõive korral.				Regulaarsed koolitused aitavad kaasa toodete kvaliteedi paranemisele ja uute toodete juurutamisele.
Koolitustegevused	Koolitusvajaduse ja -sisu kujundamine lähtudes tegevusvaldkonna vajadustest.	Koolitusvajaduse ja -sisu kujundamine lähtudes tegevusvaldkonna vajadustest.	Koolitusvajaduse ja -sisu kujundamine lähtudes tegevusvaldkonna vajadustest.	Koolitusvajaduse ja -sisu kujundamine lähtudes tegevusvaldkonna vajadustest.	

5.3. Projektitoetuse taotluste hindamise ja projektide paremusjärjestuse moodustamise kord

Projektitoetuse taotlusi võetakse vastu vähemalt kord aastas vastavalt üldkoosoleku poolt kinnitatud rakenduskavale. Juhul kui tegevussuuna toetussummasid ei ole täielikult ära kasutatud, võib korraldada täiendavaid taotlusvoore. Projektitaotlusi võetakse vastu järgnevatel strateegia tegevussuundades:

- kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine;
- kalandustoodete töötlemine ja turustamine;
- kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine;
- tegevuste mitmekesistamine;
- koolitustegevus.

Taotlusvooru avamisest teavitatakse avalikkust kohaliku ajalehe kaudu ning ühingu kodulehel vähemalt 20 tööpäeva enne taotlusvooru algust. Taotlusvoor kestab vähemalt 10 tööpäeva. Täpsem taotlusvooru kestus määratakse rakenduskavaga.

Projektitaotlused tuleb esitada paber kandjal ja võimalusel digitaalsel kujul. Taotlusi võtab vastu ühingu tegevjuht Kärklas MTÜ Hiiukala büroos selle lahtiolekuaegadel. Tegevjuht teeb taotluse vastuvõtmisel sellele esmase tehnilise kontrolli. Kontrollitakse taotlusedokumentide vastavust põllumajandusministri 24.04.2008. a määrusega nr 38 „Euroopa Kalandusfondi 2007–2013 rakenduskava» meetme 4.1 «Kalanduspiirkondade säästev areng» raames toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord“ kehtestatud nõuetele. Puuduste ilmnemisel määrab tegevjuht taotluse esitajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Tehnilise kontrolli läbinud taotlusedokumentide elektroonilised koopiad koos projektitaotluste koondülevaatega edastab tegevjuht projektide hindamise töörühma liikmetele vähemalt 14 päeva enne töörühma koosolekut.

Projektide hindamise töörühma koosseis kinnitatakse üldkoosoleku otsusega kaheks aastaks. Töörühm koosneb üheksast liikmest ja kahest asendusliikmest. Töörühma moodustavad erinevate valdkondade eksperdid ja Hiiumaa kalandussektori esindajad. Asendusliige asub töörühma liikme asemele kui viimane ei saa osaleda töörühma töös. Töörühmal on aega taotlustega tutvuda vähemalt 14 päeva. Töörühma töövorm on koosolek, mille lahutamatu osa on taotluste arutelu. Töörühma koosolekute sagedus tuleneb üldkoosoleku poolt kinnitatud strateegia rakenduskavas kindlaksmääratud taotlusvoorude arvust. Töörühma koosolek on kinnine, arutelu juures on õigus viibida revisjonikomisjoni ja juhatuse esindajatel.

Kui ehitise ehitamiseks taotletakse projektitoetust rohkem kui 63 911,66 eurot, tutvub töörühm kavandatava ehitise asukohaga.

Iga töörühma liige hindab projekte vastavalt käesoleva strateegiaga kehtestatud hindamiskriteeriumitele ja täidab ning allkirjastab selle kohta paberkandjal hindamislehe. Hindamislehtede alusel koostatakse hindamistulemuste koondleht, mille põhjal moodustatakse projektide paremusjärjestuse ettepanek.

Töörühm esitab paremusjärjestuse ettepaneku juhatusele kinnitamiseks. Projektide, mille kohta taotletava toetuse suurus ületab 63 911,66 eurot, paremusjärjestuse ettepaneku kinnitamiseks kutsub juhatus kokku üldkoosoleku.

Kui projektide paremusjärjestuse ettepaneku moodustamisel osalev isik ja taotleja on seotud isikud «Tulumaksuseaduse» § 8 tähenduses, taandab projektide paremusjärjestuse ettepaneku moodustamisel osalev isik end selle tegevussuuna projektide hindamisest.

Kui hindamises osaleb vähem kui üheksa töörühma liiget, siis asendatakse puuduvate liikmete hindepunktid hindamistulemuste koondlehel hindamisel osalenud töörühma liikmete hindepunktide aritmeetilise keskmisega.

Minimaalsed ja maksimaalsed punktisummad on kõigi tegevussuundade jaoks samad. Maksimaalselt on võimalik saada 45 punkti. Minimaalne punktisumma, millest alates lisatakse projekt paremusjärjestusse, on kõigi tegevussuundade jaoks 15 punkti. Võrdse punktisumma puhul lähevad võrdse punktisumma saanud projektitaotlused teisele hindamisele. Teises voorus võetakse arvesse parimate hinnete osakaalu. Teise vooru võrdsete punktisummade korral valitakse parem projektitaotlus töörühmas hääletuse teel.

Juhatus või üldkoosoleku poolt kinnitatud projektide paremusjärjestus avalikustatakse ühingu kodulehel viie tööpäeva jooksul vastava juhatuse või üldkoosoleku otsuse tegemise päevast arvates.

5.4. Hindamiskriteeriumid iga valitud strateegia tegevussuuna kohta

5.4.1. Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamine

Nr	Kriteerium	Hinne	Kaal %
1	Vastavus tegevussuuna eesmärkidele	1-5	20
2	Mõju tugisadamate võrgu kujunemisele	1-5	15
3	Lisanduvate teenuste hulk	1-5	15
4	Kasu saavate kutseliste kalurite arv	1-5	10
5	Mõju kutselise kalapüügi tingimuste paranemisele	1-5	10
6	Projekti jätkusuutlikkus	1-5	10
7	Projekti ettevalmistuse tase	1-5	10
8	Eelarve põhjendatus ja läbipaistvus	1-5	10

5.4.2. Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine

Nr	Kriteerium	Hinne	Kaal %
1	Vastavus tegevussuuna eesmärkidele	1-5	20
2	Kasusaavate kalandussektori ettevõtjate arv	1-5	30
3	Loodavate töökohtade arv	1-5	15
4	Projektiidee sobivus turutingimustele	1-5	15

5	Eelarve põhjendatus ja läbipaistvus	1-5	10
6	Projekti jätkusuutlikkus	1-5	10

5.4.3. Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine

Nr	Kriteerium	Hinne	Kaal
1	Vastavus tegevussuuna eesmärkidele	1-5	20
2	Projekti kaasatud kalandussektori ettevõtjate arv	1-5	10
3	Mõju turismiteenuste mitmekesisusele	1-5	20
4	Mõju turismiteenuse taseme parandamisele	1-5	20
5	Mõju kultuuripärandi säilimisele	1-5	10
6	Eelarve põhjendatus ja läbipaistvus	1-5	10
7	Projekti jätkusuutlikkus	1-5	10

5.4.4. Tegevuste mitmekesistamine

Nr	Kriteerium	Hinne	Kaal
1	Vastavus tegevussuuna eesmärkidele	1-5	30
2	Mõju kalandussektori ettevõtjate elatusvõimaluste parandamisele	1-5	30
3	Loodavate töökohtade arv	1-5	20

4	Eelarve põhjendatus ja läbipaistvus	1-5	10
5	Projekti jätkusuutlikkus	1-5	10

5.4.5. Koolitustegevus

Nr	Kriteerium	Hinne	Kaal
1	Vastavus tegevussuuna eesmärkidele	1-5	30
2	Koolitusel osalejate arv	1-5	10
3	Koolituse mõju kutseoskuste, kohanemisvõime või töösaamisvõimaluste parandamisele	1-5	20
4	Koolituse mõju strateegia teiste tegevussuundade arendamisele	1-5	20
5	Koolitusplaani sisukus	1-5	10
6	Eelarve põhjendatus ja läbipaistvus	1-5	10

6. Finantsplaan

6.1. Strateegia tegevussuunad kuni aastani 2015

	Tegevussuund	% eelarvest
1	Sadamate ja lossimiskohtade uuendamine	55 %
2	Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	3 %
3	Turism ja rannaküla taaselustamine	17 %

4	Mitmekesistamine	23 %
5	Koolitus	2 %

7.3. Lisamaterjal

7.3.2. Kasutatud materjalid

Uuringud

1. Kukk, K., 2009. Hiiumaa sadamate ja lautrikohtade ülevaade. Hiiumaa.
2. Lauter, L., 2009. MTÜ Hiiukala küsitlus Hiiumaa kutselistele kaluritele. Lõppraport. Kärkla.
3. Levitski, R. 2007. Kutseliste kalurite küsitlus. Lõppraport. Tallinn.
4. Lilleleht, V. 2008. Kormoranide arvukus ja levik Eestis. Tartu.
5. Lüsi, M., 2007. Ülevaade kehtivatest Hiiu maakonna eri tasandite arengudokumentidest ja kavadest. Kärkla.
6. Riisalu, R., 2005. Rannapiüügi osakaal püügikoormuses – lõppraport. Tallinn.
7. Saat, T., 2007. Väinamere kalastik, kalavarud ja kalapüük. Tallinn.
8. Vetemaa, M., 2006. Hüljeste mõju kalandusele ja kalavarudele. Tallinn.

Arengukavad ja strateegiad

9. Eesti kalanduse strateegia 2007-2013. Põllumajandusministeerium. [www] http://www.agri.ee/public/juurkataloog/EKS_2007-2013_VV_heakskiit.pdf
10. Emmaste valla arengukava 2004-2014. [www] <http://www.emmaste.ee/public/files/m25%2029112007%20VALLA%20ARENGUKAVA%202004-2014.pdf>
11. Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava. Põllumajandusministeerium. [www] http://www.agri.ee/public/juurkataloog/KALAMAJANDUS/EKF/EKF_rakenduskava_261107.pdf
12. Hiiumaa integreeritud arengustrateegia 2008-2013.
13. Käina valla arengukava 2005-2015. [www] <http://avalik.amphora.ee/kainavv/document.aspx?id=3464>
14. Kõrgessaare valla arengukava 2007-2013. [www] <http://www.korgessaare.ee/public/files/Valla%20arengukava%202007-2013.pdf>
15. Kärkla linna arengukava. 2004.
16. Pühalepa valla arengukava 2009-2014. [www] <http://www.pyhalepa.hiiumaa.ee/images/stories/arengukava2014.pdf>
17. Väinamere regiooni jätkusuutliku kalanduse arengukava 2007-2013. 2008. Eesti Mereakadeemia. Tallinn

Õigusaktid

18. Euroopa Kalandusfondi 2007–2013 rakenduskava» meetme 4.1 «Kalanduspiirkondade säästev areng» raames toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord. RTL 2008, 35, 511.